

GER

64

Maj 2008

Dansk Mongolsk Selskab

Ger 64

19. årgang – maj 2008

ISSN 0905-9504

Ger er medlemsblad for Dansk Mongolsk Selskab. Bladet udkommer februar, maj, august, november.

Redaktion:

Rolf Gilberg (ansvarshav.)
Jan Koed – jk@cadaid.dk
Bulgan Njama

Tryk: One Way Tryk a/s

Oplag: 250 eks.

Oplysninger om adresseændringer og evt. leveringsproblemer meddeles til kassereren.

Formål:

- (a) at fremme og udbrede kendskabet i Danmark til mongolerne og deres kultur, især i mongolernes kerneområder i Mongoliet, Kina og Rusland,
(b) at udgive skrifter om mongolerne,
(c) at være samlingsorgan for personer, der interesserer sig for mongoler og deres forhold,
(d) at fremme og udvikle forbindelserne mellem befolkningen i Danmark og mongolerne og
(e) at støtte kulturelt arbejde blandt mongoler og skabe forbindelser mellem videnskabelige, kulturelle, faglige og folkelige organisationer i de respektive lande.

Dansk Mongolsk Selskab**Æresmedlem:**

HKH Kronprins Frederik

Bestyrelse:

Anita Garbers
Rolf Gilberg (formand)
Søren Haslund-Christensen
Lars Højer
Jan Koed (kasserer)
Bulgan Njama
Morten Axel Pedersen (sup.)
Leif F. Petersen
Henrik Bo Thrane (sekretær)

Internet:

www.danskmongolskselskab.dk

Girokonto: (1551) 784-1582

SWIFT-BIC: DABADKKK

IBAN: DK26 3000 0007 8415 82

Adresse: se under kasserer

Selskabets adresser:

Sekretær: Henrik Bo Thrane
Carl Møllers Allé 33
2860 Søborg
tel: 3966 9497
hbthrane@pc.dk

Kasserer: Jan Koed

Clara Pontoppidans Vej 41
2500 Valby
tel: 3322 3728
fax: 3322 3726
email: jk@cadaid.dk

NGO-projekter:

Bulgan Njama
Fuglebo 2
2000 Frederiksberg
tel: 3833 2106
email: njambu@hotmail.com
I Mongoliet:
dmcenter@magicnet.mn

Medlemskab:**Kontingent:**

150 kr. pr. kalenderår for personligt medlemskab.
250 kr. for husstandsmedlemskab.
500 kr. for firmamedlemskab.
Tillæg for medlemmer bosat i udlandet: 50 kr.

Henvendelse om medlemskab rettes til kassereren.

Efter en lang, hård vinter er lyset og varmen vendt tilbage til stepperne. Græsset står grønt, så der er håb om, at dyrene kan spise sig mætte og stærke og få mange unger. I forgrunden står en flok brune kashmirgæder, hvis udsøgte uld er en eftertragtet vare i alverdens modebutikker. De hvide får er stadig uundværlige som fødemiddel og indtægtskilde. Sommer 2007.

Foto: Henrik Bo Thrane

Indhold

Med hesten som levebrød	3
Danmark og Mongoliet	6
Viden eller uviden i Danmark om mongolerne - IV	10
En sygeplejerskes eventyrlige liv	13
Drømmen om en ger	16
Kødsuppe med Bin	24
Aktuelt	25
Dansk ambassadør	25
Tilbageskridt for ligestillingen	26
Dyrkningsmuligheder undersøges	27
Taiwan en del af Kina	27
DMS nyt	28

Med hesten som levebrød

De mongolske nomader er afhængige af deres dyr – ikke mindst hesten. Jeg besøgte hesteopdrætteren, Lkhamaa, i hans filttelt i det centrale Mongoliet og smagte den gærede hoppemælk.

De gule og grønne stepper strækker sig, næsten så langt øjet rækker. En enlig, sort glente svæver over os, spejdende efter sit bytte. Solen bager ned fra en mørkeblå himmel, mens temperaturen i skyggen ligger noget over 30 grader. På et lidt mere bakket terræn græsser en flok heste. De er ikke ret høje, men kraftige og velnærede og minder på afstand om islændere. Det er mongolske heste – en race som aldrig er blandet med andre racer og efter sigende stammer fra den vilde Przewalski.

Vi – en flok danskere på motorcykel eller i jeep med mongolske

guider – befinder os i den centrale del af Mongoliet, ikke langt fra Karakorum, krigshelten Djengis Khans gamle hovedstad.

Vi nærmer os en række filttelte, *gerer*, som er nomadernes bolig. For enden af den ene ger holder en motorcykel. De bedst stillede nomader har fået råd til enten motorcykel eller bil – ellers er hesten deres vigtigste transportmiddel.

Vi har netop lagt Gobi-ørkenen, tæt på grænsen til Kina, bag os og er kommet ind i et mere frugtbart område, hvor nomaderne har skiftet kamelerne ud med heste. To små drenge, klædt i stumpede t-shirts og lærredsbukser, kigger nysgerrigt efter

os, da vi stopper få meter fra gererne. De får sjældent besøg – og en flok hvide turister på motorcykel er et helt specielt syn.

Hoppemælk og tørret ost

Nomadene er gæstfrie, og vi bliver inviteret indenfor i den ene ger, som gør det ud for både spisestue, soveværelse og dagligstue for den ene af nomadefamilierne. I alt 20 mennesker, fordelt på tre familier, bor i de tre runde filttelte. Vi får anvist pladser på det omkring 25 kvadratmeter store guly, der er dækket af noget, der minder om voksdug.

Familiens overhoved, hesteopdrætteren Lkhamaa, sætter sig på

Ridehesten står ofte klar med sadel, hvis der skulle være brug for hurtig udrykning til dyreflokkene. Familiernes gerer, udstyret med sølfanger og parabol, ses i baggrunden.

Hesteopdrætteren Lkhamaa i samtale med en dansk turist. Sammen med to andre familier har han 40 heste og er rimeligt velstillet.

Føllene er bundet, så hopperne bliver i nærheden. Så er de lettere at få fat i, når de skal malkes.

sengen bagerst i geren. I midten af teltet står en brændeovn, hvor husmoderen laver mad. Røgen trækker op gennem hullet i midten af det runde tag, hvor også solens stråler trænger ind og oplyser geren. Alt indvendigt træværk er malet orange – ligesom i alle andre gerer, vi har set, og de få møbler er fint hånddekorede på en orange bund. Blandt inventaret er det obligatoriske, buddhistiske alter og de indrammede familiebilleder – og et fjernsyn.

En teenagepige hælder en kærnemælksagtig væske op i en skål og sender den rundt – fra venstre og med uret. Sådan gør buddhisterne. Vi skal smage mongolernes favoriddrik, *airag*, som er gæret hoppe-mælk. Det smager som en blanding af tykmælk og øl og indeholder alkohol svarende til en pilsner, men både børn og voksne drikker airag, fordi den er næringsrig.

»Vi har 10 hopper. De, der har føl, bliver malket fire gange om dagen«, fortæller Lkhamaa.

Familien har været heldig, for en del af føllene er kommet tidligt og kan nå at vokse sig stærke, inden vinteren med -30 grader kommer. Så flytter Lkhamaa og de tre familier 10 km væk til en lejr, der ligger mere i læ for den bidende vind. Men hestene har kun et skur af sten, hvor de kan søge ly for kulden.

De tre familier er rimeligt velhavende – de har tilsammen 40 heste, en del får og noget kvæg. Hestene er ligesom de andre dyr familiens opsporing. Ind imellem er nomaderne nødt til at tage til den nærmeste landsby for at købe fx ris og brændstof til motorcyklen. Så kan det være nødvendigt at sælge en hest. Skal det være et dyr til slagting, spiser mongolerne helst de unge vallakker mellem 3 og 10 år. Men det kan også være, at hesten skal sælges som ridehest, for alle mongoler kan ride. Det siges, at nogle børn kan ride, før de kan gå. I hvert fald lærer de at ride, når de er 5 år.

Endnu en tallerken går rundt. Denne gang skal vi smage tørret ost i små, brune humpler. Det minder lidt om gammelt, norsk myseost og er hårdt at bide i, men smager ikke af ret meget. Det har ligget i solen på taget og tørret og kan nu holde sig i årevis.

I sommermånederne lever nomaderne traditionelt af mælkeprodukter som ost og yoghurt. De seneste år er de dog begyndt at spise flere grønsager og ris. De kan dyrke rodfrugter som kartofler og gulerødder, og nogle steder korn, men ris importerer de fra Kina. Om vinteren spiser de mere kød – både fra kvæg, får, geder, heste og kameler, hvorfor nogle kalder dem for 5-dyrsfolket.

Pigerne malker

Bag geren står fire føl bundet til en snor, der er trukket mellem to spyd i jorden.

»Vi binder føllene, så går hopperne ikke så langt væk og er der, når vi skal malke dem«, fortæller Lkhamaa.

Hans to ældste døtre kommer med en blikspand. Det er deres opgave at malke om sommeren, når de ikke går i skole i landsbyen mange

Nomaderne indfanger hestene med en stanglasso, en urga.

kilometer væk. Føllene får lov at sutte for, så kommer mælken lettere, inden pigerne skal til. Det bliver kun til en halv spand, der hældes oven i tønden med airag, hvor den gærer sammen med mælken fra forrige malkning. En hoppe giver kun 7-800 liter mælk om året.

Et stykke derfra står to vallakker bundet til en snor, der halvanden meter oppe er surret fast til to høje stolper. De er bundet så højt oppe, for at de ikke skal lægge sig ned. De er familiernes rideheste, der ofte er sadlet op, så de er klar, hvis mændene skulle få brug for hurtigt at ride ud til dyreflokken. Manerne er klippet korte, for hårene kan bruges til eksempelvis snor til at surre filten fast på geren.

Rider på western-manér

En tredje ridehest er på arbejde. En af mændene er ude for at kigge til de heste, der græsser længere væk. Hans sadel adskiller sig fra dem, vi kender, ved at være lavet af birketræ og formet, så den støtter både foran og bagpå. Under sadlen ligger et stykke filt, og sadlen er polstret med læder – måske fra en hest – og filt, ofte med smukke dekorationer. Rytteren har tøjlerne samlet i sin venstre hånd og giver hesten besked om retning ved at lægge tøjlerne ned

over halsen på den. I den anden hånd har han en stanglasso, en *urga*, som han bruger, når han skal indfange en hest. Den består af en lang stang med en læderløkke for enden.

»Vi skifter jævnligt ridehestene ud, men altid til en anden vallak. Hopperne skal have føl og give mælk«, fortæller Lkhamaa.

Blandt hopperne skiller en enkelt sig ud. Det er en hvid hest med et blåt tørklæde om halsen.

»Det er vores yndlingshest. Vi fik den i bryllupsgave«, fortæller Lkhamaa stolt.

De hvide heste er meget populære blandt mongolerne – måske fordi folkehelten Djengis Khans heste var hvide.

Det er tid at sige farvel og tak til de gæstfrie mongoler. Det gør vi med chokolade fra Danmark – en specialitet, som mongolerne meget sjældent møder i en rimelig kvalitet. ■

Tekst og foto:
Helle-Karin Helstrand

Skribenten er freelance-journalist. Rejsen blev foretaget i sommeren 2005. Andre artikler af HKH i Ger, se nr. 60:6-11, 61:6-8, 62:3-6.

Danmark og Mongoliet

I sept. 2007 fik Danmark en ny ambassadør i Kina, Jeppe Tranholm-Mikkelsen. Embedet omfatter tillige Nordkorea og Mongoliet. I dette interview fortæller han om sit indtryk af Mongoliet og den forestående markering af 40-året for oprettelsen af diplomatiske forbindelser mellem de to lande. Interviewet blev foretaget af DR's korrespondent i Peking, Jan Larsen, for Ger.

Jan Larsen: *Hvad er der planlagt i anledning af jubilæet?*

Jeppe Tranholm-Mikkelsen: Vi er stadigvæk i gang med at planlægge fejringen af 40-års jubilæet, som vi fra dansk side meget gerne vil være med til at fejre. Vi håber, at det vil være muligt at arrangere en eller anden form for højniveau-besøg i Mongoliet i den anledning.

JL: *Hvis du skulle være lidt mere konkret, hvad er det så I går efter?*

JTM: Vi håber på det vil være muligt for medlemmer af kongehuset at komme til Mongoliet. Om det er muligt, kan jeg desværre ikke sige noget konkret om på nuværende tidspunkt. Der foreligger jo også en invitation fra mongolsk side til kongehuset, og hvis det kan lade sig gøre i den forbindelse, så vil det selvfølgelig være det allerbedste.

JL: *Hvilke forberedelser arbejder I ellers med?*

JTM: Derudover er der et samarbejde mellem Udenrigsministeriet og Dansk Mongolsk Selskab med henblik på forskellige andre former for markeringer. Det er så mere ovre i den kulturelle afdeling, hvor man kan forestille sig sådan noget som udstillinger, at man markerer det i forhold til medierne, at man laver en eller anden form for arrangement også i København.

JL: *Kunne du være lidt mere konkret? Altså udstillinger – er det kultur, er det ballet, kunstnere, maleriudstilling?*

JTM: Vi er stadigvæk på et forberedende stadium, og så konkret er det ikke på nuværende tidspunkt, men det er noget som der tales om mellem Udenrigsministeriet og Dansk Mongolsk Selskab.

JL: *Du har for ikke så længe siden været på dit første besøg i Mongoliet. Hvad var formålet med besøget?*

JTM: Jeg var deroppe primært med henblik på at aflevere mine akkreditiver, som det hedder, det vil sige det brev fra dronningen, som formelt akkrediterer mig som ambassadør i Mongoliet. Men det var selvfølgelig også en anledning til at snakke med de forskellige ledere i Mongoliet. Det var samtaler, der handlede om forholdet mellem Danmark og Mongoliet, både de ting vi har lavet sammen, og de ting vi vil kunne lave sammen i fremtiden.

Jeg vil sige, at helt generelt så blev jeg særdeles godt modtaget. Jeg synes det var slående, hvor stor en gæstfrihed, der var i Mongoliet, og også hvor stor taknemmelighed, der var i forhold til nogle af de former for samarbejde, der har været tidligere mellem Danmark og Mongoliet, især Danmarks overgangs-

bistand, som bliver fremhævet i forbindelse med skabelsen af en fri presse i Mongoliet.

Det var noget alle vendte tilbage til, og jeg synes det er et godt eksempel på, at man med relativt små midler – når de målrettes et bestemt formål – kan opnå ganske meget.

JL: *Hvor meget kom du rundt. Var du kun i Ulan Bator, eller...?*

JTM: Jeg var den her gang kun i Ulan Bator, men det er helt klart, at jeg tager til Mongoliet igen og har et håb om at komme rundt og se også andre dele af Mongoliet. Nu da jeg var i Mongoliet, var det i slutningen af januar måned, og der var 30 graders frost. Så det var ikke det mest nærliggende tidspunkt at tage rundt og besøge andre dele af Mongoliet på, men det vil jeg selvfølgelig gøre på et andet tidspunkt, hvor vejret lægger lidt mere op til det.

JL: *Men hvis vi lige bliver dér med støtten til Mongoliet, hvad er der så tilbage, hvad er der egentlig af planer fremover?*

JTM: For det første er der stadigvæk noget NGO-bistand tilbage. Vi har nogle NGO'er deroppe, som støttes fra dansk side, og ...

JL: *... det er primært sociale ting?*

Jeppe Tranholm-Mikkelsen i audiens hos præsident Nambaryn Enkhbayar, 31. jan.
Foto: Mongolske Udenrigsministerium

JTM: Ja, det er det. Og den slags vil man også kunne forestille sig mere af i fremtiden. Det er et spørgsmål om at identificere relevante projekter, så kan man også gøre det fremadrettet. Man kan også forestille sig, at der i fremtiden kan komme flere midler i form af det vi kalder blandede kreditter, altså hvor der er et statsligt element i kreditter til erhvervsudvikling med danske virksomheder i forhold til Mongoliet.

JL: *Hvad er det for nogle områder, vi taler om dér?*

JTM: Det kan være fødevarersekto- ren. Det kan være fjernvarme, hvor der allerede har været en del samarbejde – og fremadrettet så tror jeg, at det især kan være netop miljø- og energisektoren. Dér vil jeg pege på yderligere en mulig finansieringskilde, nemlig CDM-kreditter som led i det almindelige klimaar- bejde og som led også i Danmarks behov for at købe CDM-kreditter.

JL: *Kan du ikke lige bruge 10 sek- under på at forklare, hvad en CDM-kredit er?*

JTM: Jo, de lande som er med i Kyoto-aftalen – og det er de mest udviklede lande, dem der har påta- get sig forpligtelser til at reducere udledningerne af CO₂ for at gøre noget ved klimaforandringerne – de lande kan gøre det dels hjemme hos sig selv, men de kan også gøre det andre steder. Og når de så gør det andre steder og hjælper til, at der gennemføres projekter, som er med til at reducere udledningen af CO₂, så vil de blive godskrevet den effekt derhjemme og på den måde være med til at opfylde deres klimafor- pligtelser.

JL: *Nu nævnte du det med pres- sestøtten, som har været meget vel modtaget i Mongoliet. Men har de ikke stadigvæk brug for sådan no- get?*

JTM: Mongoliet har jo heldigvis gennemløbet en positiv udvikling og har ret høje vækstprocenter nu. Derfor tror jeg – når vi kigger frem- ad – at vi især skal se på, hvad der er af muligheder for samarbejde på mere markedsøkonomisk grundlag. Og i den forbindelse tror jeg, som sagt, at især energi- og miljøområ- det er et af de områder, hvor der er det største potentiale, både fordi der

er problemer, der skal løses i Mon- goliet, og fordi der er danske virk- somheder, der har en række af de løsninger, som vil kunne være med til at løse problemerne.

Det opdagede jeg for den sags skyld selv, da jeg kom derop. Den dag var det umuligt at lande i Ulan Bators lufthavn på grund af ringe sigtbarhed, og det er klart, at luft- kvalitet er en af de ting, som man vil kunne gøre noget ved også fremad- rettet. Dér tror jeg, der vil være et potentiale for en udvidet samhandel og et udvidet samarbejde, og noget af det vil måske kunne finansieres delvist også fra andre midler.

JL: *Men er Mongoliet klar over de muligheder – det er selvfølgelig det du har gjort dem opmærksom på – men var de klar over det?*

JTM: Noget af det havde man overvejet også i Mongoliet på for- hånd, andet var man i færd med at overveje. Dér tror jeg, at vi fremad- rettet måske kan være med til at ud- vikle nogle af de muligheder, fx når vi taler CDM-kreditter. Indtil videre har der ikke været sådan nogle pro-

jekter i Mongoliet, og jeg synes det er en oplagt mulighed at lave den slags, også i Mongoliet.

JL: Det var de samtaler du havde med de politiske ledere. Var det de primære samtaler, du havde eller ...?

JTM: Det var de primære samtaler, jeg havde. Jeg mødtes med præsidenten, med udenrigsministeren, med formanden for parlamentet og med forskellige andre. Jeg var også ude at møde lederen af et af de NGO-projekter, som vi har deroppe. Så på den måde synes jeg selv, at jeg fik – selv om det var et relativt kort besøg – et ret bredt billede af den aktuelle udvikling i Mongoliet og af de muligheder, der er fremover.

JL: Hvordan vurderer du Mongoliet og dets udvikling, som det er nu – i forhold til andre lande i Asien?

JTM: Der er høj vækst i Mongoliet, og derfor er der selvfølgelig muligheder i Mongoliet, ligesom der er i forhold til en række andre lande i Asien. Det skal vi selvfølgelig vide at udnytte, og der vil det jo også være min opgave og ambassadens opgave at være med til at pege på disse muligheder.

Der kan måske være en tilbøjelighed til, at Mongoliet ellers bliver glemt – der er så mange andre store muligheder i Asien, og hvis ikke der er nogen til at gøre opmærksom på, at der også er muligheder her, så kan de måske gå hen og blive overset.

JL: Nu er det jo et land med store naturressourcer, som også har en debat om, hvad man skal stille op med dem, og hvordan man skal forvalte dem. Hvad er dit indtryk af situationen nu omkring de store resourcediskussioner?

JTM: De store naturressourcer er jo en væsentlig del af baggrunden for den økonomiske vækst, som finder sted i Mongoliet, og det er selvfølgelig positivt. Men det er også klart, at det rejser nogle andre spørgsmål, som man diskuterer i Mongoliet. Det rejser spørgsmålet om, hvordan man afbalancerer fx minedrift i forhold til miljøhensyn og dermed på længere sigt måske også i forhold til turistmulighederne. Det rejser spørgsmålet om fordelingen af de rigdomme, som kommer ud af det, og det er spørgsmål, som jeg fornemmede, der var en levende diskussion om i Mongoliet.

JL: Kan du fortælle lidt om din tidligere beskæftigelse og erfaringer fra Asien?

JTM: Mit hidtidige job har primært været i Europa; jeg har i virkeligheden ikke været ret meget i Asien tidligere. Jeg har først og fremmest beskæftiget mig med europæiske forhold. Den meget korte version er, at jeg har været i to forskellige jobs i Udenrigsministeriet, hvor jeg oprindeligt kommer fra, i to forskellige jobs i Statsministeriet for to forskellige statsministre, og at jeg har været to gange på EU-repræsentationen i Bruxelles, senest som den ene af de tre ambassadører, der er dér.

JL: Hvordan er det så at være i Asien?

JTM: Der er ting, der er anderledes, og ting, som er det samme. Jeg vil sige, at de grundlæggende spørgsmål, der knytter sig til samfundsmæssig udvikling, det er jo de samme, uanset om man er i Europa, eller man er i Asien. En af de sidste store opgaver, som jeg var med til at løfte i Bruxelles, var topmødet om klima, energi og miljø, og det er altså også hovedemnet herude. Så i den forstand er der en væsentlig

kontinuitet. Samtidig er det klart, at der er kulturforskelle mellem Europa og Asien, og det er den væsentligste nye dimension – vil jeg sige – i det som jeg laver herude.

JL: Så til et spørgsmål om de statslige relationer mellem Danmark og Mongoliet. Hvornår anerkendte Danmark Mongoliet som en selvstændig stat?

JTM: Danmark anerkendte Mongoliet i august 1968. Det er også derfor, at vi nu er på vej mod 40-års jubilæet, som vi håber at fejre. Hvis man kigger på relationerne igennem de 40 år, jamen så har der altid været et positivt forhold mellem Danmark og Mongoliet, og det er der flere grunde til. En af grundene, tror jeg, er, at der er tale om to relativt små folk med store naboer. Det tror jeg giver en helt naturlig og umiddelbar forståelse for hinandens situation og en gensidig sympati. Det tror jeg vi vil kunne bygge på fremadrettet.

JL: Samarbejdsrelationerne mellem Danmark og Mongoliet – kan man sige lidt enkelt om det?

JTM: Samarbejdet mellem Danmark og Mongoliet er som sagt grundlæggende godt, men det har ikke været meget intensivt. Det har selvfølgelig at gøre med, at der er langt mellem Danmark og Mongoliet. Men fordi vi har den fælles situation, at vi er små lande med store naboer, så har vi også til en vis grad valgt at forfølge tilsvarende strategier.

Det er karakteristisk, at Mongoliet ligesom Danmark har været meget opmærksom på at bidrage til det internationale samfund. Mongoliet er ligesom Danmark til stede i en række af de fredsbevarende og fredsskabende operationer rundt omkring på kloden. I øvrigt har vi i den sammenhæng haft et vist samarbejde.

Jeppe Tranholm-Mikkelsen,
født 30. okt. 1962, gift med Birgitte Karnøe Frederiksen, to børn

Uddannelse

1992 Cand. Scient. pol., Århus Universitet

1990 MSc (Internationale Relationer), London School of Economics

Karriere

2007 Danmarks Ambassadør i Kina, Nordkorea og Mongoliet

2003 Ambassadør, Stedfortrædende Fast Repræsentant, Danmarks Faste Repræsentation ved den Europæiske Union, Bruxelles

2001 Kommitteret, Statsministeriet

2001 Kontorchef, Udenrigsministeriet

1998 Konsulent, Statsministeriet

1995 Ambassadesekretær, Danmarks faste repræsentation ved den Europæiske Union, Bruxelles

1992 Fuldmægtig, Udenrigsministeriet

Kilde: Udenrigsministeriet

En af de samarbejds muligheder, som vi har peget på fremadrettet er, at vi fra dansk side måske kan være med til at udvikle mongolsk freds-skabelses- og fredsbevarelseskapa-citet, og vi modtager meget gerne repræsentanter fra Mongoliet i Danmark med henblik på at videreudvikle det.

JL: Så er der det med erhvervsforbindelserne. Der har du nævnt nog-

le få danske firmaer – der er vel ikke så meget den anden vej, går jeg ud fra? Er der andre muligheder, der ligger på banen?

JTM: På det korte sigt så tror jeg stadigvæk, at det især er energiområdet, men det er også fx fødevarerområdet, hvor Danmark jo har en lang tradition. Man havde nogle af de første eksempler på dansk-mongolsk samarbejde helt tilbage i 1920'erne og 30'erne, og det vil der selvfølgelig også kunne være fremadrettet.

Hvis man kigger længere ud i fremtiden, kan der også udvikle sig et marked for forbrugsgoder i Mongoliet. Men på kort sigt er det nok områder inden for energi, fjernvarme, alternativ energi, vedvarende energi, som vil være i centrum.

JL: Er der indgået en handelsaftale mellem Danmark og Mongoliet?

JTM: Den væsentligste ramme for handel mellem Danmark og Mongoliet er WTO (*World Trade Organization*) og EU, fordi både Danmark og Mongoliet er medlemmer af WTO, og det er den naturlige ramme for de forbindelser.

Derudover – og det er nok en væsentlig dimension, det er vigtigt at være opmærksom på – så er der til-løb til en aftale mellem EU og Mongoliet. Den er vi selvfølgelig en del af, og det er noget som vi skubber på i forhold til og meget gerne ser fremmet. Så altså den primære ramme er WTO, og derudover er det EU-Mongoliet-forholdet, og jeg tror, at EU's tilstedeværelse fremadrettet vil komme til at spille en større rolle i Mongoliet end hidtil.

JL: Er der overhovedet nogen samhandel mellem Danmark og Mongoliet?

JTM: Der er en meget begrænset samhandel – altså tallene er meget

meget små, vi taler om få millioner kroner begge veje. Derfor er der et meget stort potentiale for at forøge dette samarbejde. Det tror jeg beror på dels afstanden, dels fordi der sker så meget andet i Asien. Så har der måske været en tilbøjelighed til at overse Mongoliet.

JL: Hvad er egentlig forskellen på det du her laver som dansk ambassadør, og det du laver som led i EU-fællesskabet?

JTM: Overordnet set er det klart, at EU-forholdet spiller en væsentlig rolle, når vi fx taler om de overordnede rammer for handel. Men når det handler om konkret at fremme et specifikt samarbejde omkring fx energi og miljø, så er det en dansk opgave. På det politiske plan har vi selvfølgelig også relationer mellem EU og Mongoliet.

Men derudover er der nogle helt særlige forhold og nogle særlige ligheder mellem Danmark og Mongoliet, som giver et grundlag for et bilateralt samarbejde. Nu nævnte jeg fredsbevarelse som et eksempel, og det er jo dog et område, hvor EU ikke spiller så stor en rolle, og hvor både Danmark og Mongoliet indgår i koalitioner rundt omkring i verden.

JL: Hvis vi lige snakker politik til sidst – altså hvordan vurderer du den politiske situation, også den demokratiske stabilitet i Mongoliet?

JTM: Umiddelbart virker det, som om Mongoliet er ganske stabilt, at man har fundet sig til rette med at være et demokrati, selv om man er et ungt demokrati. Jeg så ikke nogen tegn på, at den udvikling ikke vil fortsætte. ■

Jan Larsen

Viden eller uviden i Danmark om mongolerne - IV

Hvor Kvinderne Regerer - ogsaa formelt

En amerikansk Ekspedition paa 5 Medlemmer er vendt hjem fra en Rejse helt ind til det inderste af Mongoliet, hvor deres Opgave var at »attempt to locate the whereabouts of the Roerich Expedition«. ¹⁾ Den eneste kvindelige Deltager, ²⁾ Mrs. Sina Lichtmann, fortæller her om sine Oplevelser i Chengis-Khan's Rige.

Tre Dage efter Fødselen bliver det lille Mongoler-Barn døbt og faar et Bad – i varmt Suppe, kogt paa Vædderkød. Dette Bad er forøvrigt som oftest det eneste Bad, Mongolen under sig i dette Liv. ³⁾

Allerede i Halvtredsaaersalderen er hans engang saa smukke hvide Tænder borte, fordi han spiser saa meget raat Kød. ⁴⁾ Og naar han dør, bliver han uden videre Formaliteter kastet ud paa en Mark, hvor hans Lig øjeblikkelig bliver flaaet i Stumper og stykker af de »hellige« Hunde. ⁵⁾

Mongolen er som Regel en malerisk og dramatisk Skikkelse, hvad enten han syngende af fuld Hals jager henover Sletterne paa sin Hest, eller han sidder mageligt uden for sin Jurta og ryger sin Pibe i hyggelig Passiar med en Nabo. Han trykkes ikke af huslige Bekymringer af nogen Art; hans Kone er »Herre i Huset«.

Hvis Kvæget sulter ihjel, hvad kan han gøre for det? Det er »Guds« Straf og derved er intet at gøre. Og desuden, Godtfolk har ingen Hast, – kun Tyve og Røvere. Og skulde det ske, at hans fjortenaarige Datter af

ubetænksomhed fik et Barn udenfor Ægteskab, optager han det uden Skrupler i Familien, idet han glæder sig over, at den mongolske Race er blevet forøget med et nyt Medlem, der maaske vil være i Stand til at vokse sig stor og stærk, tiltrods for den forfærdelige Børnedødelighed i Landet.

Desværre er kun meget faa Børn stærke nok til at modstaa de Farer, der overalt truer i disse uhygiejniske Omgivelser. ⁶⁾ – De fleste Steder lever Livet som i Djengis-Khan's Dage.

I Mongoliet giver Barnets Fødsel ikke alene Anledning til stor Glæde, – Kærligheden til Børnene er umaadelig – men ogsaa til megen Uro og Bekymring. De onde Aander maa nemlig for enhver Pris narres, thi i tre af fem Tilfælde dør Barnet.

Man laver derfor en Dukke, der skal forestille den nyfødte, og som ved først givne Lejlighed bliver »røvet« af en Slægtning eller Ven; saa tror de onde Aander, at Barnet er skilt fra Forældrene, og Sagen interessere dem ikke længere. Eller ogsaa faar Barnet et russisk Navn i Daaben, – og enhver kan da begribe, at mongolske Aander ikke beskæftiger sig med russiske Børn.

Allerede den anden Dag faar Barnet Lov til at sutte paa et lille Stykke Vædderfedt og den tredie Dag bliver det ammet af Moderen, som vedbliver hermed helt ind i dets tredie Aar. ⁷⁾ Fra den tredie Maaned suppleres Menuen med Komælk, Gede-kød og – Potkåse.

Det svære sorte Haar passer sig selv indtil Trearsfødselsdagen, der højtideligholdes ved en særlig Ceremoni, som overværes af alle

Familiens Venner. Man samles omkring Fødselsdagsbarnet og forebringer sine Lykønskninger, hvorefter alle Gæster en for en i bestemt Rækkefølge, højtideligt træder frem og skærer en lille Lok af Barnets Haar. Tilsidst barberer Lamaen (Præsten) den forreste Del af Haaret helt væk; saaledes paabegyndes Plejen af det lange, svære, sorte Haar, som er saa karakteristisk for alle Mongoler.

Herefter kommer man saa frem med Gaverne, – et Lam, et Faar eller en Vædder – og Festen fortsættes under Munterhed og Glæde.

De første fem Somre løber Børnene, baade Piger og Drengene, nøgne omkring. Naar Drengen er fyldt syv Aar, overtager Faderen Opdragelsen af ham, mens den lille Pige af Moderen bliver indviet i Husgerningens Mysterier.

I alle forekommende Spørgsmaal indhentes Hustruens Raad, og det er hendes Ja eller Nej, der afgør enhver Sag. Mongolerne siger selv: »I Djengis-Khans Land er det Konen i Huset, som har de lange Bukser paa.« Og det er jo ogsaa i bogstavelig Forstand rigtigt.

Det kan ofte være vanskeligt at skelne en Mand fra en Kvinde, da Dragten i Hovedsagen er ens: en lang løssiddende Kjortel med et bredt Silkeskjærf, Snabelstøvler af læder og en tætsluttende Pelshue.

Kjortelen, eller Khalaten, slutter tæt omkring Halsen. Ærmerne er vide, saa at de om Vinteren kan gøre Tjeneste som Muffe. Silkeskjærfet, der er bundet stramt om Livet, er mindst 12 Fod langt og giver de slanke Mongoler et smidigt og yndefuldt Udseende.

En Snustobaksdaase, en Pibe (Kvinderne ryger ogsaa) og et Fyr-tøj er ved Hjælp af smaa Kæder eller Snore fastgjort til Skjærfet.

Stoffet hvoraf Dragterne forarbejdes er smukt farvet, og det er da ogsaa et meget malerisk Syn at se en hel Forsamling af Mongoler. En Farvesymfoni i rødt, blaat, gult og magenta.⁸⁾ Lamaen bærer gul eller rød Khalat efter den Sekt han tilhører⁹⁾ og han er altid let kendelig paa, at han har een bar Arm.¹⁰⁾

Mongolernes Hudfarve er ikke særlig mørk. Kindbenene er fremstaaende. Tænderne hvide. Øjnene sorte og glansfulde. Og Næsen er temmelig flad.

Skæg er ikke *en vogue*¹¹⁾, blandt andet af den nærliggende Grund, at Skægvæksten i det hele taget er meget ringe, og dette bidrager det yderligere til at gøre det svært at skelne de to Køn fra hinanden.¹²⁾

Naar Teinten er god, er Kvinderne meget charmerende og tiltrækkende, men det er sørgeligt at se hvor mange, der lider af Hud- eller Øjensygdomme eller er Koparrede.

Den unge Pige bliver almindeligvis gift allerede i Sekstenaarsalderen, og det er Forældrene, der i Forbindelse med Lamaen bestemmer, hvem hun skal giftes med. Saasntart Afgørelsen er truffet, fastsættes Størrelsen af Medgift og Morgengave. Medgiften kan bestaa af 4 eller 5 Køer, nogle Kameler og 40 til 50 Geder, alt efter Formuesforholdene. Morgengaven bestaar i Regelen af Heste og Silkeskjærf.

Bryllupsfesten tager sin Begyndelse i Brudens Yurta; senere gaar hele Selskabet hen til Brudgommens tidligere Hjem, og til sidst holder det unge Par sit højtidelige Indtog i deres egen nybyggede Yurta, en Gave fra Brudgommens Fader, og her ombytter saa Bruden sin lille Hue med en større og tungere Hovedbeklædning, hvis øverste Top prydes af to sølvbeslagne og med Turkiser og Koraller rigt besatte

En gammel mongolsk Kvinde, der tjener sin Føde som »Skraldemand«.¹⁷⁾

Vædderhorn. Dette Tegn paa Hustruværdigheden aflægges aldrig, selv ikke i en Barselseng.

Desuden anlægger hun en ny Frisure, idet Haaret skilles i Midten og fastklæbes til Kinderne i smaa Fletninger, som smykkes med Sølv og funklende Stene. Det klæder hende, og hun kan se henrivende ud.

Ægteskabet er en harmonisk Institution i Mongoliet. Man lever i Monogami, og Moralen staar højt. Skilsmisse er let at opnaa, men forekommer sjældent.

Midt i Yurtaen, der udvendig er af Lærred, indvendig af Filt, findes Ildstedet og langs Væggene er der anbragt rummelige Kister til Opbevaring af Beboernes Ejendele. Ellers er der ingen Møbler.

Som Gæst i Yurtaen bliver man overalt modtaget paa samme hjertelige og gæstfrie Maade – man faar anvist Hæderpladsen ved Arnen og bliver straks inviteret til at ryge af Værtens Pibe, saa bliver der serveret Te, mens Husets Herre gennem utallige Spørgsmaal dokumenterer sin Interesse for Gæstens Følelser og Anliggender. Ofte bydes der ogsaa paa Araks, Mongolernes Wisky.

De hellige Hunde var Aarsagen til mange Bekymringer. Disse ækle, store, dovne, skulende Uhyrer, der Dagen lang ligger og soler sig paa Marken gnavnende paa Ben og Knogler af baade Dyr og Mennesker, gjorde et meget uhyggeligt Indtryk paa os. Mongolerne er for Størsteparten Buddhister, og det er deres Overbevisning, at Legemet kun er et midlertidigt Opholdssted for Sjælen. Naar et Menneske dør, bliver det afsjælede Legeme øjeblikkelig kastet ud til de hellige Hunde¹³⁾ og derfor er Smagen for Menneskekød i den Grad indgroet i disse Bæster, at de angriber ogsaa levende Mennesker. Om Dagen er der dog ingen Fare, men saasntart Tusmørket falder, vaagner de af deres Sløvhed og sniger sig ud paa Togt efter nyt Bytte.

Naarsomhelst vi færdedes ude efter Mørkets Frembrud, var vi derfor udrustede med Revolvere og Piske.

Indtil for kort Tid siden har det været forebudt ved Lov at skyde paa Hundene, og selv nu vil ingen Mongol bruge Revolveren imod dem. Hvis han bliver angrebet af dem, sætter han sig ned paa Jorden og stirrer dem lige ind i Øjnene – og saa lister Uhyrerne slukøret bort, rimeligvis i den Tro, at han samler Sten til at slaa i Hovedet paa dem. *Det maa han nemlig gerne.*¹⁴⁾

Naar Mongolen forlader sin Yurta efter Solnedgang, har han altid en Pose med Sten hos sig til Forsvar mod Hundene.¹⁵⁾

Overalt i Mongoliet Spores Kærlighed til de ældgamle Traditioner; men de seneste Aar har vist, at Landets ledende Mænd¹⁶⁾ er fuldt klar over Nødvendigheden af at sende Mongoliets Sønner til amerikanske og europæiske Universiteter.

Sina Lichtmann

Denne artikel blev bragt i ugebladet *Verden og Vi*, 18(4):13-14 (Kbh. 22.02.28).

»De Dødes By« frembyder ikke noget hyggeligt Syn. Denne Rædsel er dog ikke et Resultat af Kvindernes Regering – , men er udelukkende de hellige Hundes Værk.¹⁸⁾

Kommentar

Titlen lover måske lidt mere, end artiklen giver. At det er konen, som bestemmer meget, er velkendt verden over; nogle steder mere »pakket ind« end andre steder. Dog er kønnene meget ligestillede i Mongoliet, hvor de viser hinanden lige stor respekt. For hvert køn gør sit til fællesskabet, hvor hverken den enes arbejde eller den andens kan undværes.

Der tales meget om vædder og geder, men i de fleste tilfælde er der nu nok tale om får.

Rolf Gilberg

Noter

1) Den russiske maler og åndelige lærer Nicholas Roerich (1874-1947) var søn af tibetologen George Rierich (Yuri Roerich 1902-1960) og kunstneren Svetoslav Roerich og født i St. Petersburg. Sammen med sin kone Helena Roerich grundlagde han *Theosophical Agni Yoga Society*. Efter at have forladt New York først i 1920'erne tog ægteparret Roerich deres søn George og 6 venner på en 5 år lang *Roerich Asian Expedition* for at male og studere østlig filosofi. De startede 6. marts 1925 i Sikkim, videre gennem Punjab, Kashmir, Ladakh, Karakorum-bjergene, Khotan, Kasghar, Khara Shar, Urumchi, Irtysh, Altai-bjergene, Mongoliet, det centrale Gobi, Kansu, Tsaidam og Tibet med en afstikker i 1926 gennem Sibirien til Moskva. I perioden fra sommeren 1927 til juni 1928 troede, man at ekspeditio-

nen var gået tabt, da man ikke havde hørt fra dem i et år. I Tibet var de blevet sat i fængsel i 5 måneder, hvor 5 af ekspeditionens mænd døde. Marts 1928 fik de overlevende lov at forlade Tibet, hvorfra de tog til Indien og grundlagde *Himalayan Research Institute*. Megen af hans kunst og noter findes på Nicholas Roerich Museet i New York.

2) Sina var ikke den eneste kvinde. Frances Grant deltog også.

3) I det meget tørre og solrige klima i Mongoliet er det ikke smart at vaske sig for tit, for derved fjerner man den beskyttende hinde, der forhindrer huden i at blive ødelagt. I et meget tørt klima, hvor også temperaturerne er ekstreme (fra -40° C til +40° C), trives bakterier ikke særligt godt, så stedet er ikke så uhygiejnisk, som man skulle tro ud fra en europæisk standard. Vand er der ikke meget af med en årlig nedbør på 5 cm. Folk i det indre Asien har ikke danskernes trang til at kaste sig ud i hvilket som helst vand, man finder. De lærer ikke at svømme, for der er ikke meget vand at lære det i. Så det er forståeligt, at mongolerne har et afslappet forhold til vand og dermed til badning.

4) Råt kød? Man får ikke dårlige tænder af at spise råt kød. Det er heller ikke mit indtryk, at mongolerne spiser meget råt kød i det hele taget.

5) Det kan godt være, at en besøgende europæer synes, at der ingen formaliteter er, men det er jo blot et udtryk for, at man som gæst ikke altid forstår, hvad der foregår omkring én i det fremmede.

Selvfølgelig er der regler og traditioner for, hvordan man behandler de døde. Med stærke frostgrader om vinteren, var det ikke muligt at begrave liget. Da Mongoliet er så vanvittigt stort i forhold til befolkningen, kunne man tillade sig at udlægge liget på enten et tilfældigt sted eller på særlige pladser. De vilde dyr ville så få glæde af kødet. »De hellige hunde« er Sina Lichtmanns opfindelse, de er ikke mere hellige end andre dyr, som man heller ikke må slå ihjel som buddhist. Det er da rigtigt, at de kan udvikle smag for menneskekød, når de æder ligene. Se i øvrigt *En mongolsk nomades dødsfærd*, Ger (8):15-20.

6) Uhygiejniske omgivelser, se note 3.

7) Det er klart, at man må amme længere i de egne, hvor man stort set kun spiser kød, for små børn kan ikke starte livet med at tygge kød uden tænder. Det er ikke kun hos mongolerne, at man gør sådan. Det sker også hos andre folkeslag, som mest lever af kød.

8) En rød anilinfarve, temmelig mørk purpur eller rødviolet. Opkaldt efter den italienske by Magenta.

9) Det er ikke dragtens farve, men hattenes farve, der markerer sekterne.

10) Om sommeren går mænd - munke eller ej - ofte med én eller to bare arme. Så det er ikke noget godt kendetegn for en munk. Selve munkedragten er anderledes end den almindelige mongoldell, så der er ikke noget at tage fejl af.

11) *en vogue* = på mode.

12) Det må absolut være set fra et europæisk synspunkt.

13) Se note 5.

14) Ren gæst! Når man sætter sig, tror hundene, at man er på toiletet, og er det stort, venter de på den godbid, man efterlader, og lader én sidde. Selvfølgelig er et par sten rare at have ved hånden for at markere, at man ønsker fred.

15) Sten findes ikke hvor som helst i Mongoliet, så det er smart at samle nogle sammen, når man møder dem.

16) Mongoliet blev folkerepublik i 1924 og begyndte at efterligne Sovjetunionens måde at gøre tingene på.

17) Hun indsamler tørret gødning til brændsel.

18) Se note 5.

En sygeplejerskes eventyrlige liv

Den danske sygeplejerske Lena Tidemand (1882-1958) har sat sine spor i historien som en usædvanlig personlighed præget af lige dele omsorg for sine medmennesker og en til dødsforagt grænsende lyst til eventyret. På sin vej gennem verdens brændpunkter møder hun lægen Carl Krebs, som hun tilbringer et par år sammen med i Bulguntal i det nordvestlige Mongoliet. Sine sidste år lever hun et tilbagetrukket liv i en sydnorsk bygd.

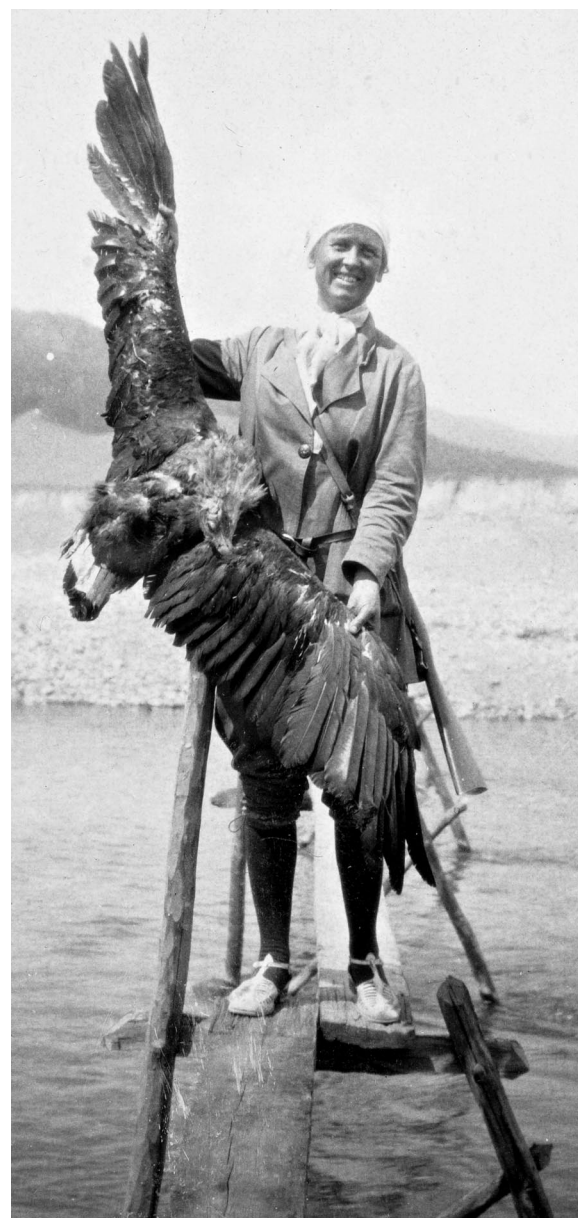
I begyndelsen af 1930'erne flytter en kvinde til Sellegrod, en lille landsby ca. 10 km nord for Farsund i Syd Norge. Det er en midaldrende, vidtberejst dame. Med sit kortklippede hår, stramme figur og bestemte gang giver hun indtryk af selvstændighed og autoritet snarere end kvindelig ynde. I det fine beboelseshus på det gamle væveri flytter hun ind i en af de tre lejligheder. Hun har fundet det sted, hvor hun vil slå sig til ro. I denne bortgemte afkrog af verden vil hun leve en roligere tilværelse, end hun har gjort de sidste 20 år, i idylliske omgivelser, blandt frugttræer og bærbuske, og med udsigt over den smukke Sellegrod Fjord.

Hun var hurtig til at hilse på naboerne og besøgte tidligt familien Kalleberg. I årenes løb blev hun en god ven af familien, en rejsekammerat med et smittende humør og en stor interesse for sine naboers ve og vel. Hun var en kundskabsrig dame, som kunne fikse det meste. Hun håndterede skudsår og krudtskader med stor erfaring. Hun kunne håndtere et gevær bedre end de fleste mænd. Hun røgtede bier og badede nøgen i fjorden, når der ikke lå is. Hun var blevet truet på livet, men overlevede det. Hun kendte Norges mest berømte mand, men damen med den fremmede accent

havde også et stort varmt hjerte og havde givet mere omsorg end de fleste.

Hun blev hurtigt ven med børn. Ikke længe efter ankomsten begyndte ungerne at stå på hendes trappe, når skoledagen var forbi. Det var særligt sjovt at besøge hende ved 12-tiden, når gøgen i kukeuret kikkede ud 12 gange. Hun tog mere end gerne børnene ind i sit hjem, som gav ungerne et pust af den store verden. I stuen stod et stort skab med glasdøre. Det var fyldt med ting fra alverdens hjørner og krinkelkroge, steder som var fremmed land, før denne dame kom til stedet. Der var sko fra Mongoliet, krucifikser fra Rusland og ikoner fra Østeuropa. Ukendte og eksotiske steder havde hun været, som hun hellere end gerne ville fortælle om. På buffeten stod en russisk samovar. Hun fortalte børnene om, hvordan te blev lavet på dette særlige apparat. Nogle gange fik børnene hjemmelavede honningkager, mens hun fortalte. For frøken Tidemand havde oplevet historier, som overgik selv de bedste eventyr.¹⁾

Lena Tidemand elskede at gå på jagt i Mongoliet. Her viser hun stolt sit bytte frem for fotografen.
Nasjonalbiblioteket, Oslo

Ville ikke være husmor

Før vi kommer ind på, hvorfor denne kvinde havnede i Sellegrad, skal vi se nærmere på, hvem hun var, og hvad hun havde oplevet. I henvend 20 år arbejdede Lena Tidemand forskellige steder i Europa og Asien som sygeplejerske for Dansk Røde Kors og Dansk Sygeplejeråd. Fra hun blev sendt ud på sin første opgave i 1912, og til hun trak sig tilbage omkring 1930, var Europas historie præget af krig og uroligheder. Nye ideologier opstod, grænser blev flyttet, og folk måtte følge med. Lena Tidemand var tilstede under mange af disse begivenheder. Gennem hendes historie får vi et indblik i magtkonstellationer, hungersnød og storpolitik tidligt i 1900-tallet. Endnu vigtigere får vi indblik i en modig og eventyrlysten kvindes helt ekstraordinære liv og virke.

Magdalene Tidemand – eller Lena som hun blev kaldt – blev født 12. september 1882 i København. Ifølge asiatisk kalender blev hun født i vand-hestens år. Hendes forældre var skibsinspektør ved D.F.D.S., Odin Tidemand (1844-1929) og hustru Anna Marie Emma Gebhardt (1848-1918). Faderen var dansk og moderen tysk fra Königsberg. Lena var midt i en søskendeflok på 10 og voksede op i et af byens bedre kvarterer, kun et stenkast fra Amalienborg Slot. Efter endt skolegang boede hun forholdsvis længe hjemme, muligvis for at passe sine yngre søskende.²⁾

Det mest naturlige for en pige med Lenas baggrund ville være at blive gift, få børn og leve et liv som husmor i København med børneopdragelse, håndarbejde og klaverspil. Mange år senere skrev Lena, at »jeg ved godt, at jeg ikke egner mig til at leve et pænt, ordentligt Liv i København...«³⁾ Måske er det denne selv erkendelse som gjorde, at hun valgte at tage en sygeplejerskeuddan-

Fra venstre: Lena, Stefanie, Gertrud, Odin, Johanne, Odins kone, Karen.

Privateje: Odin Tidemand

nelse, efter at hun var flyttet hjemmefra. Omkring århundredeskiftet (1900) var en uddannelse den eneste mulighed ugifte kvinder fra borgerkabet havde for at kunne skabe sig et selvstændigt liv, fordi de på den måde kunne tjene deres egne penge og dermed have råd til at bo for sig selv.⁴⁾ I ca. 20-årsalderen tog hun handelseksamen og fik stilling som sekretær ved livsforsikring New-York. Imidlertid tilfredsstillte denne gerning hende ikke, og hun fik lyst til at blive sygeplejerske. I perioden 1909-1912 blev hun uddannet til sygeplejerske på kommunehospitalets forskellige afdelinger.

Men Lena har ikke kun haft et ønske om selvstændighed, hun må også have været i besiddelse af andre drivkræfter. At blive sygeplejerske gav hende mulighed for at hjælpe andre, og det gav hende mulighed for at rejse. Hun skulle opleve megen dramatik, nød og elendighed, men havde samtidig en utrolig evne til at lære de kulturer at kende, hvor hun kom. Hun havde et ønske

om at hjælpe folk, som ikke var lige så godt stillet som hende selv; og hun havde samtidig en anden drivkraft, en stærk eventyrlyst og nysgerrighed for, hvad der fandtes udenfor de trygge hjemlige grænser.

Grækenland, Serbien og Frankrig

Efter endt sygeplejerskeuddannelse i 1912 flyttede Lena ind hos sin faster, Marie Tidemand, en selvstændig dame, der havde virket på Jonstrup Seminarium, men nu levede af sin formue i en stor villa på Frederiksberg med et par halv voksnede plejedøtre. Samme år blev Lena sendt ud på sin første opgave i udlandet. Rejsen gik til Grækenland under Balkankrigen 1912-1913, hvor hun blev udsendt af Dansk Røde Kors. Vi ved kun lidt om, hvordan Lena havde det dette år, men fra andre kilder ved vi, at det var en vanskelig opgave, og at flere sygeplejersker mistede livet.

Da Første Verdenskrig brød ud, gik Lena Tidemand foråret 1915 i tjeneste hos Den Danske Hjælpe-

ambulance-komité. Hun begyndte på dens flodambulance i Frankrig. På et lazaret udenfor Paris plejede hun sårede soldater og civile. Men Lena Tidemand ønskede at komme tættere på fronten, og det næste år arbejdede hun for komiteen i Serbien, hvor hun skulle tage sig af serbiske soldater og civile efter bombardementet af Beograd. Det var nogen dramatiske måneder med mange uroligheder. Hun skrev dagbog, og i en af hendes optegnelser kan man læse:

6. oktober 1915: Det var en uhyggelig Nat. Kl. 2 begyndte Maskingeværildnen; det var næsten det værste, fordi det lød saa ganske nær; og Kuglerne fløj os som Hagl om Ørene. Vi maatte gaa bøjet, naar vi passerede Vinduerne, og vi stode paa, at Muren var for tyk for Kuglerne. – Jeg forstaar ikke, vi har overlevet denne Nat; jeg forstaar ikke, at man næsten har vænnet sig til den Støj Artilleriildnen giver, og Faren, man er udsat for. Vi stoler paa, at Fjenden respekterer vort mægtige Røde Kors Flag, der vajer paa Hospitalet.⁵⁾

Efter et halvt år i Serbien blev hun foråret 1916 flyttet til Sankt Petersborg, hvor hun arbejdede i et halvt år.

Tre år i Ural-bjergene

Det var først i 1916, at hendes mest imponerende indsats blev til. Hun skriver selv, at årene forud for dette var »saa lige til og uden større personligt Ansvar«. Lena var 34 år, da eventyret begyndte, og hun startede sin mission. Oktober 1916 meldte Lena sig hos amerikanerne, der, indtil USA 1917 trådte ind i Første Verdenskrig, var beskyttelsesmagt for tyske og østrigske krigsfanger og civil-internerede i Rusland. I takt med at krigsfrontene flyttede sig, var civile tyskere og østrigere blevet

deporteret østpå i Rusland. Mange af dem var blevet placeret hos Bashkir-folket i Ural-bjergene. I 40 graders kulde tog Lena Tidemand af sted mod sit mål i Basjkortostan ved Urals fod. Hun skrev senere om sin rejse:

Efter at have købt alt ind til Hospitalets Indretning og Drift, kørte jeg saa den 2. januar 1916 vel indpakket i 2 Pelse og Revolver spændt i Bæltet afsted med min Kusk, en stor, tyk Baschkir. Slædeturen varede i 4 Dage, og Vejen gik over frosne Floder, over Stæpper, gennem store Skove op og ned ad Bjerge og saa et langt Stykke paa Uralkammen. Det var interessant at se de forskellige Spor af Dyr i den dybe Sne, navnlig Ulvesporene vakte min Opmærksomhed.

Endelig var jeg ved mit Bestemmelsessted blandt Baschkirfolket i Landsbyen Temjassowo. Til dette højst uciviliserede Nomadefolk var Fangerne sendt ud og tvunget til at leve med dem i deres Hytter. Det samme blev også min Lod.⁶⁾

Lena Tidemand skulle tage sig af 3.000 deporterede tyskere og østrigere, spredt i hytter i 30 forskellige landsbyer, samt den indfødte befolkning, som bestod af bashkirer og russere. Hun indrettede et lille sygehus i det største hus i byen Temjassowo. Huset havde 3 rum, køkken og entré. Der fandtes ingen læge i 300 kilometers omkreds. Lena fungerede derfor både som læge, jordmor og sygeplejerske. Sygehuset havde plads til 40 liggende patienter, men størsteparten af tiden gik med at tage på sygebesøg. Hun måtte udføre alle slags opgaver fra at trække tænder ud, sy sår og til at tage imod ved fødsler. Ofte kunne hun blive vækket midt om natten for at rejse til en landsby, som lå mange kilometer borte. Området var angrebet af mange sygdomme som kopper, tyfus, plettyfus, dysenteri.

Værst var plettyfussen, som smittede via lus. Selv blev hun smittet med nogle af sygdommene, og en af hendes vigtigste opgaver blev at lære befolkningen hygiejne og lusebekæmpelse. Selv fortæller hun:

De selv som deres Boliger er altid fulde af Væggedyr og Lus, endog hos de rigeste og fineste Tartarfamilier trives de godt. – De er utrolig grisede, vadsker sig saa godt som aldrig med Sæbe, vadsker heller ikke deres Klæder og spiser med Fingrene. Man kan derfor sige sig selv, at der altid hersker epidemiske Sygdomme iblandt dem saasom Kopper, Tyfus, Plettyfus Trachom, Knogletuberkulose, der aldrig havde set Behandling osv.

Til Tider var Sundhedstilstanden god, til andre Tider havde vi alvorlige Epidemier. Dysenterien var slem, mange Smaabørn døde. Jeg selv blev let angrebet. Der var ogsaa en Del Tilfælde af Scarlatina og Diphteheri. Malaria angreb mange, men heldigvis havde jeg nok Chinin og kendte Behandlingen. Værst var dog Plettyfusedidemien, som var saa at sige permanent, fordi den var saa svær at bekæmpe grundet paa de mange Lus og Befolkningens ringe forstaaelse af Hygiejnens store Betydning. – De vilde ikke tro, at Sygdommen befordredes ved Lusene.⁷⁾

I 1917 blev krigsfangerne beordret til et endnu mere øde område, hvilket ville få katastrofale følger. Lena tog derfor den lange vej til Moskva, hvor det midt under den russiske revolution lykkedes hende at få beslutningen omstødt. Men revolutionen gjorde hjælpearbejdet vanskeligt. De tyske krigsfanger fik mindre mad, mange sultede og området blev angrebet af både de Røde og de Hvide tropper, som plyndrede og stjal fra sygehuset.

I 1918 fik Lena Tidemand besked om, at der var kommet 1 mil-

Modtagelsen af Fridtjof Nansen og hans delegation januar 1923 på jernbanestationen i Kharov, Ukraine. Nansen skal besøge Nansen-missionen, som har et nødhjælpsarbejde i gang ledet af Lena Tidemand. På vognens trin ses Nansen, skråt foran til højre Tidemand. Nasjonalbiblioteket, Oslo

lion rubler fra Tyskland til de internerede fanger. Hun måtte tage ud på en vanskelig og usikker rejse til Orenburg for selv at hente pengene, som skulle bruges på det videre hjælpearbejde. Hun vidste, at det ville være en farlig færd, men fordi hun kom fra et neutralt land, anså hun det sikrest selv at rejse. På tilbagereisen blev hun overfaldet af en flok løsladte tjekkiske krigsfanger, som havde kæmpet sammen med den Hvide hær i den borgerkrig, der udbrød efter afslutningen af Første Verdenskrig.

»Om morgenen den 26. august ankom bevæbnede tjekkiske Soldater og besatte Huset«, skriver hun. Lena inviterede soldaterne på te, mens hun gemte pengene. Med skuespil og fattet ro klarede hun sig

igennem med størstedelen af rublerne i behold. »Resten var skjult paa min Person«, skrev hun senere i en indberetning, hvor det tydeligt mærkes, at det nagede hende, at hun havde måtte aflevere noget overhovedet.

April 1919 tog Lena til Omsk for at skaffe hjælp til de internerede dér, hvorefter hun vendte tilbage til Danmark via Japan. Urolighederne efter revolutionen havde gjort arbejdet med sygehuset vanskeligt. Ved hendes afrejse blev hospitalet beskrevet som et mønster-sygehus, og hun som en dygtig leder, sygeplejerske og diagnostiker.

Da Florence Nightingale medaljen for ekstraordinær indsats under krig blev uddelt for første gang i 1920, var Lena Tidemand blandt

modtagerne som den første danske sygeplejerske.⁸⁾

Hungersnøden i Rusland

Lena skulle nå at opholde sig nogle år, dels i København, dels på kursus i London. I 1920 havde Dansk Sygeplejeråd udpeget Lena til at deltage i et internationalt 1-års kursus i socialt og sygdomsforebyggende arbejde, som Røde Kors udbød på *King's College for Women* i London. Hun specialiserede sig i hygiejne og småbørnspleje, og i 1921 blev hun Danmarks første sundhedsplejerske. Lena blev tilknyttet den kommunale hjemmesygepleje i København og holdt foredrag for Dansk Røde Kors, men nogen egentlig stilling fik hun ikke.

Festmiddag for Fridtjof Nansen januar 1923 under hans besøg hos Nansen-missionen i Kharov. Nansen kikker direkte ind i fotografens linse, Tidemand sidder yderst til højre. Nasjonalbiblioteket, Oslo

Men hun skulle igen vende tilbage til Rusland – eller Sovjetunionen, som det nu hed. I 1922 tog hun afsted med Røde Kors til Kharov i Ukraine, hvor der var hungersnød. De kornrige områder langs Volgafloden havde lidt af voldsom tørke i 1921. For andet år i træk havde høsten slået fejl. Rusland blev kastet ud i den værste sultkatastrofe i landets moderne historie. Især det sydlige Ukraine blev hårdt ramt. Den ekstreme nød tvang Sovjet-staten til at slippe hjælpeorganisationerne ind.

Sammen med blandt andet den danske læge Carl Krebs⁹⁾ åbnede hun bospisningssteder i hele Volga-distriktet, hvor der boede mange tyskere, og uddelte medicin, vaccine og sædekorn til ca. 100.000 menne-

sker. Mens Lena var i Ukraine, overvejede Dansk Røde Kors at bede hende tage sig af hygiejniske og sociale forhold i Grønland, men igen blev der ikke oprettet en reel stilling.

Da Lena Tidemands engagement for Dansk Røde Kors ophørte i 1923, blev hun tilknyttet Fridtjof Nansen og den mission, han ledede for Folkenes Forbund. Lena skulle passe kontoret i Kharov sammen med den danske læge Eybye. Før dem var det Vidkun Quisling, som ledede kontoret, manden, som senere skulle blive dømt og henrettet for landsforræderi, var blandt Nansens betroede under hjælpearbejdet, som foregik under ubeskriveligt hårde vilkår. Nansen skrev senere, at forholdene var »worse than the

darkest imagination«. Folk sultede så meget, at de spiste af husenes stråtage, deres hunde, døde mennesker, møbler og alt, hvad de kunne komme i tanke om kunne spises. Hundredevis af mennesker led en ufattelig død. Lena var specielt optaget af børnene. Der blev oprettet flere bospisningssteder for små børn og deres mødre. Lena giver flere hjerteskrærende beskrivelser af, hvordan udsultede, forældreløse børn drev omkring i gaderne i den bitre kulde:

Kharov er en utrolig beskidt By, aldrig har jeg nogensinde set noget lignende, aldrig bliver Gaderne fejlet. Her er en ubeskrivelig Nød. Der er en del Tiggere paa gaderne, og hvad værre er – en mængde va-

gabonderende Børn, udmagrede, næsten nøgne, blaa og rystende af kulde sniger de sig langs Husene. Hvor mange har jeg ikke set staa grædende, næsten borende sig ind i Husmuren. Det er en sand Elen-dighed at se paa.

Sult og epidemier tog også livet af flere af Nansen-missionens medarbejdere. De måtte bade i parafin for at undgå lus og for ikke at få plettyfus. Mens deltagerne på Nansens polarekspeditioner gennemførte strabadserne med livet i behold, gjorde ikke alle hans medarbejdere i nødhjælpsarbejdet det.¹⁰⁾

Under Lenas arbejde for Nansen-missionen kom Fridtjof Nansen på besøg. Han fremviste de madstationer, som var blevet etableret. Der blev arrangeret en middag for Nansen, hans følge og de lokale medarbejdere i Kharov. Lena var værtinde og havde dækket bordene med de tre fineste lagner hun havde. Hun beskriver mødet med Nansen sådan:

To Timer efter holdt Automobileerne foran Døren, og jeg syntes det var et stort Øjeblik, da Fridtjof Nansen rank og spændstig kom op ad Trappen; jeg følte mig vældig stolt over at skulde være Værtinde. 'Velkommen' og et kraftigt Haandtryk – og vi var straks gode Venner.¹¹⁾

Middagen var vellykket, og samtalerne foregik livligt både på russisk, fransk, engelsk, tysk, norsk og dansk. Lena Tidemand bevarede sit venskab med Nansen. De blev fortrolige venner og brevvekslede jævnligt frem til Nansens død som 69-årig i 1930.

På ekspedition i Mongoliet

Efter nogle relativt rolige år med blandt andet endnu et stipendium til spædbarnspleje i London¹²⁾, hvorfra hun kom hjem til København oktober 1926, startede et nyt kapitel i

Lenas rejseliv. Hun tog på sin sidste lange udenlandsrejse, da hun i 1927 sluttede sig til en ekspedition i Mongoliet ledet af Carl Krebs, som hun tidligere havde arbejdet sammen med i Ukraine.

Krebs' officielle ekspedition varede i 3 år (1923-1926). Myndighederne i Den mongolske Folkerepublik, dannet i 1924, gjorde livet surt for de seks danskere, hvoraf de fleste rejste i 1926. Blandt de tilbageblevne var Carl Krebs selv, der dels havde forelsket sig i en russisk pige, dels følte, at mongolerne havde brug for ham som læge. Han blev derfor 10 år mere til 1936.

Danskerne havde slået sig ned i en smuk dal, Zobelsletten eller Bulguntal, ved Egin-floden, hvor de havde bygget en forsøgsgård. De fleste deltagere har i egne bøger¹³⁾ fortalt om livets gang på gården og i det nordlige Mongoli, hvor den lå.¹⁴⁾

Lena Tidemand ankom til Bulguntal sommeren 1927 og flyttede ind i en lille træhytte et stenkast borte. Som koloniens eneste hvide kvindelige deltager hjalp Lena lokalbefolkningen med sundheden og virkede som sundhedsplejerske og jordemoder. Hun gik på jagt og skaffede sig til livets ophold. Hun bevægede sig uforfærdet rundt på hesteryg for at udforske de mongolske stepper. Under opholdet fik hun smag for jagt og nedlagde både harer, rovfugle og laks med sit gevær. I et brev til Fridtjof Nansen fortæller hun stolt om rovfuglene, hun har skudt:

Nu er her bart, stærk Kulde, Flo- den frossen, men i Krattet springer de smaa søde hvide Harer omkring, men jeg er Jæger og kan ikke altid lade dem løbe, jeg har allerede skudt 10. Og saa er her Urfugle, forleden dag talte jeg her fra mit lille Hus en flok paa 53. Det er saa morsomt at snige sig ind paa dem, høre dem snakke og se den sorte han sidde paa Vagt

oppe i de højeste Lærketræer, jeg har skudt 8 Urfugle, ja tænk jeg har aldrig skudt før, men tog et par timer i København, førend jeg tog afsted herude. Og jeg skyder bare med en lille Winchester Riffel alt-saa med Kugle, og ikke Hagl. Ridning og Jagt er mine fornøjelser herude og bedre forlanger jeg ikke.¹⁵⁾

Lena Tidemand var en dygtig skribent. Før hun drog til Mongoliet, havde hun aftalt at levere artikler til flere danske aviser og dameblade. I disse beskriver hun ukendte skikke og den eksotiske natur, hun oplevede under sit ophold, såsom hverdagen langs Egin-gol, nytårsfesten i et buddhistisk munkekloster og mongolske fødselsritualer. Hendes artikler var velskrevne og livlige ligesom dem, hun gennem årene havde sendt til *Tidsskrift for Sygepleje* og Dansk Røde Kors' tidsskrift. Lena skrev ud fra en mere etnografisk end sygeplejemæssig vinkel og med humor, medfølelse og forståelse, hvor svære ting og sælsomme skikke hun end mødte.

Lokalbefolkningen kunne se den danske sygeplejerske fordrive tiden, for eksempel indtil en fødsel gik i gang, ved at gå »en lille Tur ud med Bøssen«, og i »mit første Skud til en Fisk« nedlægge en kæmpelaks.¹⁶⁾ Det ser ud til, at hun på mange måder elskede denne livsstil, rejserne på steppen og i bjergene på hesteryg, fauna og flora, og en frihed, som ikke var så mange kvinder forundt. Men det så også ud til, at hun til tider kunne føle livet ensomt.¹⁷⁾

Fra Mongoliet sendte Lena artikler og breve til Danmark og Norge, hvor hun fortalte om sine oplevelser. Da Lena kom tilbage til Danmark i december 1928, slog hun sig ned på Sveigårdsvej 4 i Hellerup, hvor hun passede sin 85-årige far, som døde 2. august 1929.

Mens hun boede dér, solgte hun for 250 kroner 18 mongolske gen-

På besøg hos familien Høyland i Herad omkring 1930. Forrest fra venstre Olav og Johan Høyland. I midten står Ingvald Høyland. Til højre for ham sidder Tordis, Magnhild og Margit Kalleberg. Bagerst fra venstre ser vi Martin, Karen, Augusta og Ola Høyland og helt til højre Lena Tidemand. Fotografiet er fra omkring 1930.

Privateje: Siv Ringdal

stande (B.3047-B.3061) til Etnografisk Samling på Nationalmuseet, blandt andet en rød silke-dell (B.3047a) med blå skærf (B.3047b) syet i Bulguntal af gårdens kvægpassers søster. Der er hat (B.3048) og læderstøvler (B.3049 a+b) til. Af andre ting kan nævnes en ridepisk i blå cloisoné (B.3053), købt af en lama fra Urga, et par sølv-armringe (B.3054a+b), et spil, »horok« med 60 farvelagte brikker, udskåret af drengen Halzang, en bedekrans (B.3057), en amulet-trææske med en buddhafigur i (B.3058) samt en lille yakoksefigur (B.3060).

Efter farens død tog hun september-december 1929 til Pyrenæerne, hvor hun i 1.800 meters højde plejede to unge amerikanske søstre, begge med knogletuberkulose. Den storslåede natur og den stærke bjergluft sugede hun til sig i store mængder. I et brev fra Frankrig dateret 16. oktober 1929 til Nansen, fortalte hun, at hun til april ville slå sig ned i Norge.

Østersdyrkning i Sellegrad

I 1930 flyttede Lena Tidemand til Sellegrad. Hvordan kunne det ske,

at hun flyttede til Lista Kommune? Hvad var det, som fik hende til netop at tage derhen? Svaret på det finder vi i hendes brev fra Hellerup af 25. juli 1929 til Nansen. I dette brev fortæller hun, at hun er »led af Danmark, særlig nu efter at være blevet skuffet over ikke at faa en Stilling jeg søgte«.

I sine breve skriver hun flere gange, at hun ikke passer til bylivet. Hun drømmer om en lille hytte i skoven, men hun vil gerne tjene nogle penge, så hun kan realisere sin drøm. Hun vil aldrig kunne passe et almindeligt job, skriver hun til Nansen. I et andet brev til Nansen skriver hun om, hvordan hun og hendes norske veninde, Martha Grundt, har planer om at begynde østersdyrkning et eller andet sted langs norskekysten. Hun spørger Nansen om råd. Han var jo en kendt havforsker. Men det ser ud til, at han er ganske skeptisk med hensyn til deres plan.

Efter dette negative svar fra Fridtjof Nansen slog Lena Tidemand sig ned i Pyrenæerne, hvor hun plejede en norsk dame, og derefter plejede hun to rige amerikanerinder. Det så ud, som om hun havde tænkt sig om og bestemt sig for ikke at følge Nan-

sens råd. I et nyt brev skriver hun til ham, at hun og frøken Grundt planlægger at tage langs norskekysten for at finde et egnet sted, hvor de kan dyrke østers.

Det er grunden til, at Lena Tidemand havnede i Sellegrad. Min bedstemor husker, at hun var med frøken Tidemand og frøken Grundt for at sætte østersyngel ud i fjorderne. De forsøgte med østersdyrkning helt til Austad og havde ståltråd med østersyngel på lagt ud i fjorderne. Ironisk nok så det ud til, at Nansen havde ret. Østersforsøgene lykkedes ikke, og de to damer måtte opgive planerne efter nogen tids forsøg.

Selv om østersdyrkingen ikke gik som forventet, blev Lena Tidemand boende i Lista Kommune resten af livet. Hun tog ikke noget job til trods for sine fremragende kundskaber og ekspertise. Muligvis havde hun arvet nogle penge, da hendes relativt velstående far døde, lige før hun tog til Norge. Dette kombineret med de sparsommelige vaner hun havde tillagt sig under ophold på steder med kun lidt luksus gjorde, at Lena Tidemand kunne leve, omtrent som hun havde fantaseret om i breve til Nansen.

Ekstraordinær, men ukendt

Lena Tidemand talte fem sprog, blandt andet dansk, russisk, tysk. Hun havde oplevet mange lande og kulturer, og hun kunne sin Dostojevski. Hun var en bemærkelsesværdig person, en kvinde, som havde brudt de fleste normer for, hvordan en kvinde skulle opføre sig og leve på den tid. Alligevel ser det ud til, at hendes bedrifter forblev ukendte på hendes nye hjemegn. Hun fortalte om sine oplevelser til sine nye venner, men bortset fra det ser det ikke ud til, at lokalsamfundet vidste særlig meget om hende. Faktisk ser det ud til, at man hellere betragtede hende med mistænksomhed end med beundring. Hun repræsenterede noget ukendt. Hun var tilflytter, en enlig dame uden fast arbejde. Hvordan kunne hun det, hvad levede hun egentlig af?

Det ser ud til, at Lena Tidemand var omgivet af mystik, og der var flere, som mente, at hun måtte være russisk spion. I det skriftlige materiale, som denne kvinde har efterladt sig, er der intet som tyder på den slags aktivitet. Det ville da også være ganske underligt at bosætte sig i Sellegrod, hvis det var sådan noget, hun beskæftigede sig med. Men det var en tid med frygt for kommunismen, og hendes fortrolighed med både russisk sprog og kultur virkede skræmmende på de fleste i det lille samfund.

I slutningen af 1940'erne, efter Anden Verdenskrig, giftede Lena Tidemand sig med nordmanden Andreas Wathne. Han blev betragtet som en original i bygdesamfundet, hvor de boede. Han skulle være uddannet illustratør, men han levede af at sælge blomster og æg på torvet i Farsund. Mennesker som havde en anden livsanskuelse end folk flest blev ofte betragtet som »originaler«. Han var derfor en mand, Lena Tidemand fandt interessant. Min

bedstemor og hendes generation har fortalt, at det vakte stor forundring, da Lena Tidemand giftede sig med Wathne. Da min oldemor spurgte Lena Tidemand, om det var rigtigt, hvad rygterne ville vide, at hun skulle giftes med Wathne, skal Lena Tidemand have svaret: »Nej, er du gal – jeg kunne jo være hans mor!« Men gift blev de nu alligevel.

Lena Tidemand døde 76 år gammel i 1958. Hendes aske blev fragtet til Danmark, hvor hun fik sit sidste hvilested. Hun gjorde ikke meget ud af sig selv, efter hun havde slået sig ned i Sellegrod. Og hun forblev et ubeskrevet blad i lokalhistorien. Måske kan denne artikel være med til at skrive hende ind i Listas historie. Gad vide, om hun ville have været lige så ukendt, hvis hun havde været en mand? ■

Siv Ringdal

Redaktionel bearbejdelse:
Rolf Gilberg

På havnen i Farsund en sommerdag i 1935. I båden sidder fra venstre Magnhild Kalleberg, den engelske fru Hegg, hendes søn og Lena Tidemand. På kajkanten står Tordis Kalleberg, den stolte ejer af et par nye rumba-bukser.

Privateje: Siv Ringdal

Efterskrift

Lena Tidemands liv kan deles i tre faser: 1) barndom og ungdom [1882-1900] (ca. 18 år); 2) et meget aktivt liv som sygeplejerske ude i den store verden, ofte isolerede steder og ofte med krig lige om hjørnet [1900-1930] (ca. 30 år); 3) et stille og roligt liv et afsides sted i ukendtheden [1930-1958] (ca. 28 år).

Det er interessant, at et menneske, som har været så aktiv, vælger et inaktivt liv og går på »pension« som 48-årig. Hun ville ikke være bybo eller leve et sted med mange mennesker, men valgte et afsides, men smukt sted. Måske var hun mæt af indtryk, måske havde hun set elendighed nok og trængte til at være sig selv. Måske var Mongoliet toppen af kransekagen, som ikke kunne overgås.

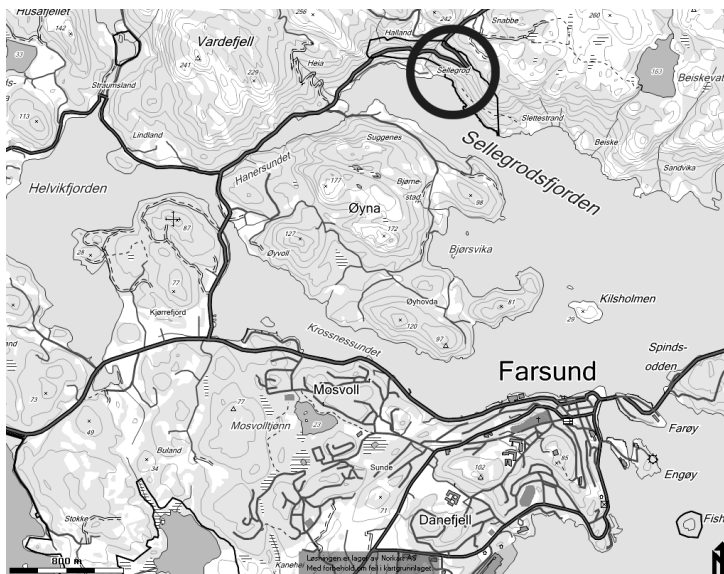
Kai Borgstrøm, som var hos Krebs i Mongoliet 1923-1926 valgte, da han kom hjem, at få et job i Valby Kommune. Godt nok skrev han en bog¹⁸⁾ om sine oplevelser, men han rejste ikke ud af Danmark mere i sit liv. Lena Tidemand skrev ingen bøger, dog skrev hun mange breve og gode artikler til tidsskrifter, men det var, før hun tog til Norge. Havde hun haft lyst til at skrive mere om sine oplevelser, var der tid nok i løbet af de 30 år, hun boede i Sydnorge.

Man sidder tilbage med spørgsmålet: Hvorfor holdt Lena Tidemand op med at være den rejsende sygeplejerske, der ofte var at finde i verdens afsidesliggende brændpunkter? Hvorfor tog hun overhovedet til Mongoliet. Hun var begejstret over naturen og det frie liv i Mongoliet, men hun kunne ikke lide menneskene. De var for beskidte, syntes hun. En sygeplejerske med fokus på hygiejne må vel synes sådan. Det frie naturliv længtes hun efter senere i livet, men ikke mongolerne. Så det blev et afsides sted i Sydnorge, hun fandt roen i sit sene liv.

I næste nummer af Ger bringes Lena Tidemands egen beretning fra Mongoliet. RG

Noter

- 1) Oplysningerne har jeg fået ved samtaler med min bedstemor Tordis Paulsen.
- 2) Zalewski, Barbara (år ukendt): **Danske Kvinders Virke i Udlandet**. Foredrag hun har holdt, og som jeg har fået fra hende. Se også www.kvinfo.dk/side/171/bio/1237 hvor Zalewski har skrevet om Lena Tidemand.
- 3) Brev fra Lena Tidemand til Fridtjof Nansen 29. feb. 1928. Håndskriftsamlingen, Nasjonalbiblioteket, Oslo.
- 4) Hellesund, Tone [2003]: **Kapitler fra singellivets historie**. (Universitetsforlaget, Oslo)
- 5) Tidemand, Lena [1922:]: **Bombardementet paa Belgrad i 1915**. *Tidsskrift for Dansk Røde Kors*. No 5/1922. (København)

6) Tidemand, Lena [1925]: **Om Hjælperaadet i Ruslands Hungersdistrikter og Smaaskildringer fra Livet derovre**. *Tidsskrift for Sygepleje*, 25(8):47-52, 79-81, 97-100, 210-214 (København: Dansk Sygeplejerskab)

7) Se note 6.

8) Petersen, Ester [1990]: **Over grænser - om danske sygeplejerskers arbejde og studier i udlandet 1899-1940**. (København: Dansk Sygeplejeråd)

9) I 1922 kom Carl Krebs som repræsentant for det danske Røde Kors og delegeret af Fridtjof Nansen på humanitær indsats i hungerdistrikterne ved Volga. Krebs skriver i sin bog, **En Dansker i Mongoliet** (København 1937), side 94: *Røde Kors fik penge til en skibsladning rug, og jeg tog over igen [fra Danmark til Rusland] sammen med løjtnant Ejby og frk. Tidemand, der begge kendte Rusland og forstod deres arbejde*. - side 96: *Jeg tog hjem, da vi var færdige med at uddele vores kinin og andre gaver, men Ejby og frk. Tidemand blev derovre og fik store hverv af Fridtjof Nansen*. På det tidspunkt havde Krebs længe været i gang med at planlægge og få tilladelser til sin ekspedition til Mongoliet. Han har sikkert talt varmt og begejstret om planen. Lena Tidemand har sikkert dér hørt om rejsen til Mongoliet.

10) Vogt, Carl Emil [2001]: **Fridtjof Nansen og hjælpearbejdet i Rusland 1921-1923**. Hovedfagsoppgave i historie, Universitetet i Oslo.

11) Se note 6.

12) Tidemand, Lena [1926]: **Om et Kursus paa »Mothercraft Training Society«, Cromwell House, London**.

Tidsskrift for Sygepleje, 26(22): 411-415 (København: Dansk Sygeplejerskab)

13) (A) Haslund-Christensen, Henning [1932]: **Jabonah**. 232 sider (København: Gyldendal)

(B) Borgstrøm, Kai [1933]: **Tre Aar paa Zobelsletten**. 108 sider. (København: Gyldendal)

(C) Isager, Erik [1930]: **De Danske Nybyggere paa Zobelsletten**. Fem Aar mellem Mongolerne. Del 1: s:6-7, søndag 22. juni. - Del 2: s:6-7, søndag 29. juni. - Del 3: s:6-7, søndag 6. juli. - Del 4: s:6-7, søndag 13. juli. - Del 5: s:6-7, søndag 20. juli. - Del 6: s:6-7, søndag 27. juli. - Del 7: s:6-7, søndag 3. august. - Del 8: s:6-7, søndag 10. august. - Del 9: s:6-7, søndag 17. august. - Del 10: s:7,9,15, søndag 24. august. - *Aftenbladet* (København)

(D) Krebs, Carl [1937]: **En Dansker i Mongoliet. Den vide Verden og Den grønne Skov**. 192 sider (København: Berlingske Forlag)

14) Krebs, Carl Immanuel [1922]: **Fra Mongoliet og Urjan-Chaj**. *Geografisk Tidsskrift*, 26:69-76 (København)

15) Lena Tidemands brev til Fridtjof Nansen, dateret 22. nov. 1927. Håndskriftsamlingen, Nasjonalbiblioteket, Oslo.

16) Zalewski, Barbara: www.kvinfo.dk/side/171/bio/1237

17) Oplysninger om opholdet i Mongoliet er fundet i hendes breve til Fridtjof Nansen i Håndskriftsamlingen ved Nasjonalbiblioteket i Oslo samt i flere artikler, som hun skrev til ugeblade og tidsskrifter.

18) Se note 13.

Drømmen om en ger

Jeg har siden jeg var en lille dreng og kom på Nationalmuseet set og beundret den jurte, som stod udstillet dér. Der var noget evigtgyldigt over denne lille bolig. Det var for mig, som havde vi her en måde at leve på, der var naturen nær, og jeg frydede mig over, at sådant noget fandtes; dog ikke her i Danmark, men langt langt væk, helt ovre på den anden side af jordkloden.

Jeg tænkte tit på at eje en sådan bolig, leve i den og bare flytte langt væk fra al denne trummerum, en storby som Kongens Kjøbenhavn nu engang er.

Det var bare ikke så let at få fingre i sådan en bolig som jurten – eller som mongolerne kalder den, en ger. Ok, det var dengang i de fjerne

50'ere. Nu i dag – 55 år efter at jeg så denne ger for første gang – er det blevet en hel del lettere at få fat i sådan en lille naturfilt-bolig, som jurten jo er. Den hører vel nok til en af verdens ældste boligkonstruktioner – rund og ligetil, med tag og dør.

I det Herrens år 2007 fik jeg min drøm opfyldt, jeg fik ikke kun én ger, næh, jeg fik hele 4 stk. Det blev dog lidt af en dyr historie, da jeg opdagede, at den eneste måde, jeg kunne få sådanne tunge ting hjem på, var med container helt ovre fra Ulaanbaatar i Mongoliet, gennem Kina og med skib fra Shanghai hele vejen hjem til Danmark via Suezkanalen. En sådan tur kostede 33.000 kr., og så ville de også have yderligere 6.200 kr. for resten af ve-

jen fra København til min bolig her på Midsjælland. Så stod skattefar der også – der er noget der hedder importmoms... ha, ha, importmoms! – hvor han dog kan finde på, ham skattefar: 9.343 kr. havde han fundet ud af, at jeg skulle slippe, før jeg kunne få mine 4 gerer.

De søde og rare drenge, som har lavet disse 4 gerer til mig, kommer fra noget, der hedder *Temuulen Enkhbazar*. Det er et lille firma, som gennem generationer har fremstillet disse klassiske jurter. Dekorationerne er håndmalede med olie, det er den fineste hvide tykke filt, alt er førsteklasses arbejde. Der er fine døre, ovn og gulv til hver ger og lidt møbler. Jeg har betalt Temuulen Enkhbazar 7.500 kr. pr. stk. af de tre

små, som er på 5 m² og 28.000 kr. for den store, som er på 8 m².

Jeg vil helst sælge dem samlet, så vil køberen også få stor rabat. Jeg vil sige det på den måde, at hvis jeg får omkring halvdelen af mine udgifter dækket, er jeg tilfreds. Jeg skal rejse til Kina her til efteråret og skal være væk en del år, så jeg ser ingen anden mulighed end at skille mig af med disse herlige små boliger.

De bedste hilsner fra en Østefarer. ■

Tekst og billeder:
Jerome de Voss

Du kan få flere oplysninger hos Jerome de Voss på tel. 4059 6601 eller email jerome@mail.mira.dk

I denne den tredje del af Burmaas og Selenges serie med mongolske madopskrifter præsenterer de »Bin« (stegt brød) som tilbehør til en kødsuppe.

Kødssuppe med Bin

Ingredienser:

(2 personer)

Brød:

2 kopper mel (ca. 3 dl)

Salt

Vand

Planteolie

Suppe:

300 g okse- eller lammekød

1 løg

2 fed hvidløg

Salt, peber

1 liter vand

Tilberedning:

Brød:

1. Lav en dej af mel, salt og vand. Dejen må hverken være for blød eller fast.
2. Del dejen i to portioner og rul hver del ud, smør lidt planteolie på dejen (fig. nederst).
3. Rul dejen ind som vist på billedet og pres den ned og rul igen til fladt brød (fig. nederst til højre).
4. Varm olie på pande og steg brødet på begge sider til det er gyldebrunt.

Suppe:

1. Skær kødet i små stykker sammen med hvidløg og løg.
2. Steg kødet sammen med hvidløg og løg. Tilsæt salt og peber.
3. Tilsæt vandet og kog i ca. 30 min.

Suppen skal serveres med Bin skåret i stykker.

Aktuelt

The Mongol Messenger
rapporterer:

Klostertælling 12.12.07
Inden for rammerne af Det mongolske Kunstråds kulturarvsprogram er man ved at udarbejde en fortegnelse over de klostre og templer, der eksisterede før 1937. Ifølge de historiske kilder har der eksisteret mere end 900 klostre og templer. 700 blev tilintetgjort i undertrykkelsesårene.

Ifølge undersøgelsen »Opgørelse af mongolske klostre og templer« er antallet nu vokset til 1.015. Dette tal bekræftes af fotografier og billeder af de ødelagte klostre. Billederne befinder sig i nationalarkiverne og hos efterretningstjenesten. Medarbejderne i projektet nåede frem til tallet på grundlag af kildematerialet og undersøgelse af ruiner over hele Mongoliet. Fortegnelsen vil blive offentliggjort både i trykt form og online. Forskningen støttes af den amerikanske ambassade, Landbrugsbanken og andre bidragsydere.

Udtørring 20.12.07
Optællinger af vådområder i Övörkhangai Aimag afslører, at 58 søer er udtørrede. For kun 3 år siden var de vandfyldte. Aimagens optalte 911 søer, kilder og floder i 2004. På grund af tørke, ørkenspredning og skadevoldende menneskelig aktivitet er 298 af dem tørret ud i 2007. Søerne befandt sig tidligere i sumerne Kharkhorin (34), Bayangol (26) og Yosonzuil (17). Fra 2006 steg antallet af menneskeskabte brønde med 1.843.

Vedvarende energi 09.01.08
Et kombineret sol-vind-dieselmotorkraftværk er taget i brug i Tseel Sum i Gov-Altai Aimag. Værket består af en 120 kW vindmøllefarm bestående af seks møller, et 30 kW solenergianlæg og en 100 kW die-

Dansk ambassadør afleverer sin akkreditiver

Danmarks ambassadør i Mongoliet, Jeppe Tranholm-Mikkelsen, afleverede sine akkreditiver til Mongoliets præsident, N. Enkhbayar den 31. januar. Præsidenten ønskede Jeppe Tranholm-Mikkelsen tillykke med udnævnelsen og bad samtidig ambassadøren sende en varm hilsen til Danmarks dronning, Margrethe II. Derefter overbragte han ambassadøren en invitation til dronningen om at besøge Mongoliet.

Præsidenten sagde: »Vi er glade for Danmarks konsekvente støtte til Mongoliet i overgangs-

fasen. Det danske projekt, »Fri presse«, blev etableret, da jeg var kulturminister, og det har ydet et stort bidrag til udviklingen af en fri presse i Mongoliet. Mongoliet stræber efter at gøre den europæiske union til sin tredje partner. Jeg tror på, at Danmark vil støtte Mongoliet i samarbejdet med EU.«

Den danske ambassadør overbragte en hilsen fra dronning Margrethe II af Danmark til den mongolske præsident og sagde: »40-årsdagen for oprettelsen af diplomatiske forbindelser mellem vore to lande vil blive markeret i år. Vi vil styrke forberedelserne til at fejre denne begivenhed. Vi vil gøre en kraftig indsats for at udvikle de økonomiske relationer og samarbejdet mellem Mongoliet og Danmark. Danmark gør en stor international indsats for at bekæmpe den globale opvarmning, og vi er parat til at samarbejde med Mongoliet på såvel dette område som i fredsbevarende operationer.«

The Mongol Messenger
06/07(864/865):2 – 06.02.08

selgenerator, som kan startes op efter behov.

40 år Norge-Mongoliet 23.01.08
Den mongolske udenrigsminister, S. Oyun, og den norske udenrigsminister, Jonas Gahr Støre, fejrede 40-året for oprettelsen af de diplomatiske forbindelser mellem de to lande den 11. januar.

Norge var det første nordeuropæiske land, der oprettede diplomatiske forbindelser med Mongoliet. Si-

den 1990 har Norge givet støtte til udvikling af det parlamentariske demokrati, beskytte børns rettigheder og forbedre skoleundervisningen og sundhedssektoren i landdistrikterne.

Valgdato 14.05.08
Parlamentet vedtog den 8. maj med 92,3% af stemmerne, at der skal afholdes valg til parlamentet den 29. juni 2008. Valgkampen indledes den 14. maj.

Tilbageskridt for ligestillingen

De mongolske kvinder fortsætter deres kamp for kønnenes ligestilling i samfund og politik på trods af tilbageslag. Den kvindelige politiker, Oyungerel Tsedevdamba, fortæller her om sin personlige kamp for at opretholde en status, der tåler sammenligning med hendes frigjorte medsøstre i Vesten.

Jeg er kvindelig politiker. Jeg valgte at blive politiker, da jeg var 26. Det er vigtigt at forfægte sine principper, forsvare menneskerettighederne og medvirke til at forbedre udsigterne for vores børns fremtid. Men det tog mange år at blive anerkendt som politiker.

Min første kamp blev udkæmpet med den vigtigste mand i mit liv, min ægtemand. Det var i 1997. Da jeg fortalte ham, at jeg gerne ville udtale mig til medierne om den politiske situation i landet, var hans svar: »Du kan betragte dig som skilt, hvis du udtaler dig til medierne. Jeg vil ikke være gift med en kone, som man sladrer om i aviserne.« Et år senere, da mit interview blev bragt i et ugeblad, var jeg allerede skilt.

En anden af mine nærtstående mænd – min far – fik et chok, da jeg meddelte ham, at jeg ville stille op til parlamentsvalget i 2000. Jeg brugte mange timer og dage på at opnå hans accept af at stille op. Det endte med, at han støttede mig varmt, men inden da havde det krævet en kæmpeindsats at få ham til at forstå, at det var ok for hans datter at tænke stort.

Den næste modstand kom fra mine mandlige kolleger i partiet. Og det var ene og alene fordi jeg var as-

sistent for en højtstående embedsmand. »Hun er bare en døråbner«, var en bemærkning jeg ofte måtte lægge øre til, når jeg forsøgte at tilkæmpe mig en position i partiet. Mens mine mandlige bekendte blev opfattet som seriøse politikere eller opnåede anerkendelse for at være statsministerens assistent, blev jeg som den første kvindelige assistent for Mongoliets statsminister, degraderet til at være døråbner.

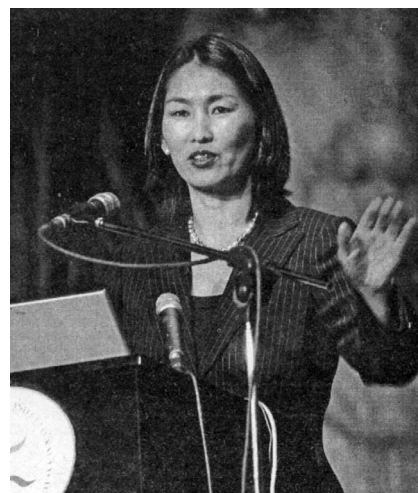
Pludselig en dag var det hele anderledes. Der blev vedtaget en lov, der pålagde alle de politiske partier at opstille mindst 30% kvinder på deres kandidatlistor til parlamentsvalget. Den dag i december 2005, hvor kvoten blev indført, tænkte jeg over de konsekvenser den lov ville få for kvindernes indflydelse i politik. Endelig var vores politiske ambitioner blevet legitime.

Kvoten overbeviste øjeblikkeligt vores mænd om, at de kunne være gift med en politiker. Kvoten fik fædre til at indse, at de ikke behøvede at skælde ud på deres døtre, hvis de drømte om en karriere i politik. Kvoten opmuntrede ikke blot partifællerne til at vælge kvinder til betydningsfulde poster, men fik dem også til at lede efter flere kvindelige kandidater. Hvilket fantastisk år for kvinderne!

Takket være kvoten kunne vi kvinder nu med smil på læben gå ind i politik. Ikke flere tårer på grund af ydmygelser hjemme eller i partiet. Nu hørte vi endelig til. Hvor pragtfuldt!

Og så pludselig var der endnu en decemberafstemning. Kvoten blev taget af bordet.

Nogle kvinder forlod i al stilhed politik. Ægtemænd sørgede for, at

Oyungerel Tsedevdamba

deres hustruer vendte tilbage til deres »traditionelle plads«. Mændenes venner udfyldte hurtigt kvindernes plads. En mand, som havde været gift i næsten 20 år, kom for at hente sin kone fra et møde for kvindelige ledere. »Hvad f.... laver du her hele dagen?« skreg han. »Kom hjem!« befalede han hende truende. Han syntes parat til at slå på konen for øjnene af et dusin kvindelige aktivister. Med en kraftanstrengelse forlod hun mødet uden at kny. Det var ydmygende og nedværdigende at være vidne til.

Kvindelige politikere har i årevis markeret sig og beskæftiget sig med vigtige politiske emner. De vil fortsætte med at lave forandringer på trods af fornærmelserne ... og kvoten.

Oyungerel Tsedevdamba
The Mongol Messenger
 9(867):7 – 27.02.08

Dyrkningsmuligheder undersøges

Mongoliets regering har den 27. februar igangsat den tredje kampagne for at genopdyrke hidtil uudnyttede landbrugsarealer. Man ønsker at eliminere afhængigheden af importeret mel og hvede.

Nogle videnskabsfolk har kritiseret programmet, fordi de mener, det vil fremme ørkenspredningen, hvis man begynder at pløje jomfruelig jord. Fødevarer- og landbrugsminister, Ts. Gankhuyag, afviste kritikken på et pressemøde den 28. februar, hvor han sagde, at der ikke ville være tale om nyt land.

Han understregede, at opdyrkningsprogrammet er baseret på tre hovedprincipper: a) private firmaer vil blive inddraget i realiseringen af programmet med et statsligt bidrag i form af en passende lovgivning, og der vil ikke blive oprettet nye statsbrug, b) den økologiske balance vil blive tilgodeset, og der vil ikke komme nyt land under plov og c) investeringerne vil blive behørigt anvendt med anvendelse af de nyeste teknologiske landvindinger.

Mongoliet igangsatte sin første kampagne til opdyrkning af jomfrueligt land i 1959, den anden i 1976. Det førte til, at det totale landbrugsareal nåede op på 1,2 mio. hektar, hvilket var tilstrækkeligt til at dække den indenlandske forsyning med korn, kartofler og grønsager.

I de senere år er landbrugsproduktionen imidlertid faldet drastisk på grund af vejr- og klimaforandringer samt utilstrækkelig ledelse inden for sektoren kombineret med en dårlig økonomi. I øjeblikket udnytter Mongoliet

kun 30% af det totale landbrugsareal. Der bliver kun dyrket 24,9% af den konsumerede hvede, 47% grønsager og 86% kartofler.

Regeringens pressetalsmand, Ts. Batbaatar sagde: »Vi dyrker kun 370.000 hektar af et samlet landbrugsareal på 1,2 mio. hektar. Vi agter derfor at genoptage dyrkningen af 600.000 hektar af dette areal. I sammenligning med verdensmarkedsprisen på hvede sidste år er prisen nu fordoblet. Dertil kommer en større global bevidsthed om sunde fødevarer. Verdensmarkedsprisen slår direkte igennem i Mongoliet, fordi landet importerer 70% af sit hvedeforbrug.«

Ts. Gankhuyag sagde: »Vi vil sørge for en forbedring af korn dyrkningen, forøge høstudbyttet pr. hektar og fordoble kunstvandingens areal. Ministeriet har til hensigt at renovere landbrugsmaskinerne inden forårssåningen. Vi har i år importeret 120 store traktorer og 80 af mellemstørrelsen, og vi vil forøge kunstvandingens areal med 10.000 hektar. Vi vil snarest foretage en opgørelse over tidligere opdyrket land og lade arealerne evaluere af relevante faglige organisationer. I øjeblikket bruges der moderne teknologi på 16% af det opdyrkede areal. Vi har til hensigt at forstærke udviklingen af ny teknologi for at forbedre udbyttet og beskytte jorden.«

B. Oyundelger

The Mongol Messenger
10(868):1 – 05.03.08

Taiwan en del af Kina

Udenrigsministeriets pressetalsmand udsendte følgende erklæring den 10. marts 2008:

»Mongoliet opretholder forbindelser til Folkerepublikken Kina på et partnerskabsbaseret grundlag. Et for begge parter fordelagtigt samarbejde med et bæredygtigt og langsigtet perspektiv er en garant for freden og sikkerheden i Sydøstasien. Mongoliet respekterer ét-kina politikken og anser Folkerepublikken Kinas regering for at være den eneste legitime regering for Kina og Taiwan som en uadskillelig del af Folkerepublikken Kina. Mongoliets standpunkt er nedfældet i relevante politiske dokumenter underskrevet af Mongoliet og Folkerepublikken Kina.

Mongoliet modsætter sig ethvert forsøg på at stræbe mod Taiwans uafhængighed ved at afholde en folkeafstemning under overskriften 'Taiwan skal søge om optagelse i FN', da dette kan få uheldige konsekvenser for freden og stabiliteten i regionen.«

The Mongol Messenger
11(869):2 – 12.03.08

Vært for klimatopmøde

Mongoliets regering har besluttet at være vært for et regionalt topmøde om klimaforandringer. Topmødet skal afholdes i andet kvartal 2009 under foresæde af Mongoliets præsident. Der er oprettet en arbejdsgruppe i Natur- og Miljøministeriet, der skal stå for forberedelserne til mødet. Præsidenten foreslog værtskabet i et brev til FN under topmødet på Bali i december 2007.

The Mongol Messenger
14(872):3 – 02.04.08

DMS nyt

Søren Haslund-Christensen 75 år

Den 18. maj fyldte vores bestyrelsesmedlem Søren Haslund-Christensen 75 år. I sin pensionisttilværelse er Søren stadig aktiv i sit virke for at sprede oplysning om Mongoliet og bidrage til at styrke de kulturelle og erhvervsmæssige forbindelser mellem Danmark og Mongoliet.

Om sin baggrund skriver Søren bl.a.: »Som søn af opdagelsesrejsende og forfatter Henning Haslund-Christensen (død 1948), som i 1930'erne og 1940'erne fik gjort Centralasien og især Mongoliet kendt af de fleste danskere, har Mongoliet altid haft min store interesse.

I 1985 besøgte jeg for første gang Mongoliet og de egne i Kina, hvor der bor mongoler, og i 1986 ledede jeg en filmekspedition til de områder i Centralasien, hvor min far havde virket. Med på ekspeditionen var HKH Kronprinsen og min søn Michael. I 1990 ledede jeg endnu en filmekspedition til Mongoliet, hvor også min datter Louise deltog.

Siden har jeg engang, som den mongolske stats gæst og engang sammen med udenrigsminister Niels Helveg Petersen og en erhvervsdelegation kunnet følge udviklingen – på godt og ondt – i Mongoliet, herunder også hvorledes de klimatiske forhold i de senere år har forværret forholdene dramatisk.

Det har været en fornøjelse at se de gode resultater af den danske bistand til Mongoliet i disse år. Et arbejde, som Dansk Mongolsk Selskab deltager aktivt i.«

Søren Haslund-Christensen har en lang militær karriere bag sig. I 1989 blev han hentet til Amalienborg fra en stilling som generalmajor og chef for Jyske Division. I 14 år bestred han med bravur det udfordrende og stærkt eksponerede embede som hofmarskal.

Søren har gennem tiden været betroet en mængde tillidshverv; senest huskes han for sit engagement i Galathea-ekspeditionen.

I bestyrelsen nyder vi godt af Søren's engagerede deltagelse og ser frem til mange års virke for de gode relationer mellem Danmark og Mongoliet. JK

Norsk Mongolsk Forening

En kreds af norske Mongoliet-interesserede har taget initiativ til at stifte en norsk søsterforening til Dansk Mongolsk Selskab. Den stiftende generalforsamling afholdes den 10. juni 2008. Foreningens interimsstyre består af Uyanga Hektoen, Rolf Amundsen, Benedikte Lindskog og Erik Wahlstrøm. De præsenterer den nye forening således:

Kjære venner av Mongolia

En gruppe Mongolia-entusiaster har opprettet Norsk Mongolsk Forening. Foreningens formål er først og fremst å være et samlingspunkt for personer som interesserer seg for Mongolia. På sikt er det foreningens mål å medvirke til økt samarbeid mellom Norge og Mongolia på ulike plan. I tillegg ønsker vi å engasjere oss i formidling av kunnskap om Mongolia og i prosjekter med kulturelt, sosialt og faglig innhold, samt etablere samarbeid med vår søsterforening Dansk Mongolsk Selskab.

Flere opplysninger om den nye forening kan fås på www.mongoliaforeningen.no, hvor man også har mulighet for at melde sig ind. Kontingentet for 2008 er 100 nkr.

Vi i Dansk Mongolsk Selskab hilser det nye initiativ velkomment og ser frem til et frugtbart samarbejde i de kommende år.

Bestyrelsen

Suzanne Møller Andersen

Oversætter Suzanne Møller Andersen døde den 23. marts 2008 i Bruxelles. Hun var født i Skive den 22. september 1946. Suzanne var medlem helt fra Selskabets stiftelse og mødte op til mange af vores arrangementer, selv om hun havde fast bopæl i Bruxelles. Hun lyste op med sit smittende engagement og gode humør. Hendes kærlighed til Mongoliet førte hende gang på gang tilbage til de mongolske stepper. Æret være hendes minde. JK

Afsender:
Dansk Mongolsk Selskab
c/o Jan Koed
Clara Pontoppidans Vej 41
2500 Valby